

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEK PUBLICZNYCH WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W 2016 R.

7. Czytelnictwo. Promocja. Działalność Informacyjna.

7.1. Zasięg czytelnictwa

W województwie śląskim odnotowano spadek zasięgu czytelnictwa zarówno w liczbie czytelników, jak i w liczbie wypożyczeń i udostępnień zbiorów. W porównaniu z rokiem ubiegłym liczba udostępnień na miejscu i wypożyczeń na zewnątrz zmniejszyła się o 392 802 jednostki inwentarzowe z rokiem poprzednim i wyniosła 18 224 134 jednostki inwentarzowe. W 2016 r. śląskie biblioteki odwiedziło w sumie 9 127 364 czytelników, jest to mniej niż w 2015 r. o 239 511 osób. Proces ten spowodowany jest stale malejącą liczbą mieszkańców miast i wsi, zmniejszoną liczbą placówek bibliotecznych, powszechnym dostępem do sieci Internet jako źródła wiedzy, informacji i rozrywki oraz wciąż utrzymującym się niżem demograficznym.

Czytelnicy

W 2016 r. ogólna liczba zarejestrowanych czytelników wyniosła 782 658, to mniej o 12 723 czytelników w zestawieniu z rokiem poprzednim. Największy spadek podobnie jak w roku ubiegłym odnotowano wśród czytelników w wieku 20-24 lata – 10 569 osób. Osłabienie zainteresowania usługami bibliotecznymi odnotowano także w grupie wiekowej do lat 5, 13–15 lat, 16–19 lat, 25–44 lata. Spory wzrost widoczny jest w grupie wiekowej powyżej 60 lat, czyli tzw. wieku poprodukcyjnym. Więcej czytają także dzieci do lat 12.

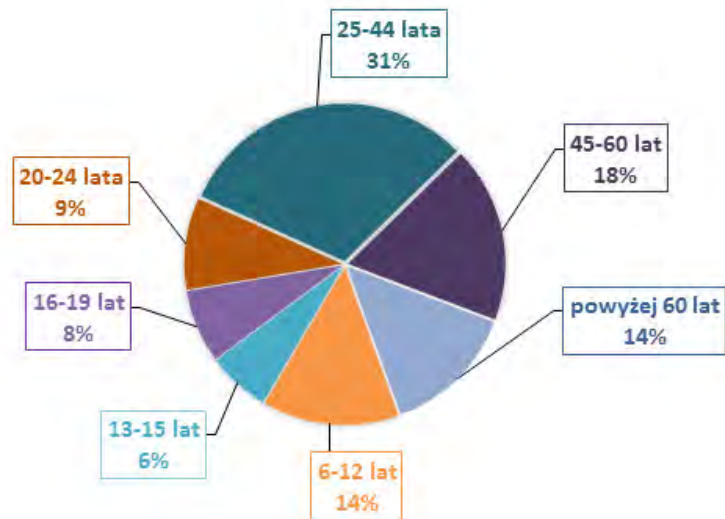
Zestawienie za dwa ostatnie lata struktury czytelników wg wieku kształtuje się następująco:

grupa wiekowa	2016 rok	2015 rok	wzrost	spadek
ogółem	782 658	795 381		12 723
do lat 5	18 989	19 255		266
6-12 lat	107 119	104 936	2 183	
13-15 lat	48 848	52 804		3 956
16-19 lat	57 414	65 288		7 874
20-24 lata	71 782	82 351		10 569
25-44 lata	236 218	237 131		913
45-60 lat	137 814	137 187	627	
powyżej 60 lat	104 474	96 429	8 045	

Czytelnicy w województwie śląskim wg kryterium wieku

Udział procentowy czytelników zgodnie z kryterium wieku w 2016 r.

Zestawienie za dwa ostatnie lata struktury czytelników wg zajęcia kształtuje się następująco:

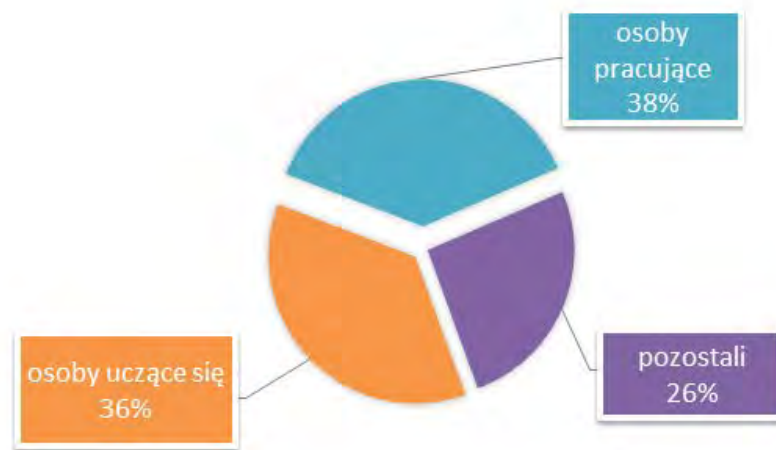
Grupa zawodowa	2016 rok	2015 rok	wzrost	spadek
Ogółem	782 658	795 381		12 723
osoby uczące się¹	284 593	303 203		18 610
osoby pracujące²	295 111	289 380	5 731	
pozostali³	202 954	202 798	156	

- 1) ogólna liczba niepracującej młodzieży uczącej się we wszystkich typach szkół oraz studentów – osoby studiujące w szkołach wyższych niezależnie od trybu studiowania
- 2) ogólna liczba osób pracujących bez względu na formę i miejsce zatrudnienia
- 3) osoby niezatrudnione, bezrobotne, emeryci, renciści oraz dzieci nieobjęte obowiązkiem szkolnym

Czytelnicy w województwie śląskim wg kryterium zajęcia

Udział procentowy czytelników zgodnie z kryterium zajęcia w 2016 r.

Zasięg czytelnictwa

W 2016 roku wskaźnik zasięgu czytelnictwa w województwie śląskim wyniósł **17 czytelników w przeliczeniu na 100 mieszkańców** i pozostaje bez zmian w stosunku do roku poprzedniego.

Powiaty ziemskie; średnia 16

Powiat ziemski	wskaźnik 2016 r.	wskaźnik 2015 r.
będziński	17	17
bielski	19	20
bieruńsko-lędziński	14	14
cieszyński	16	16
częstochowski	11	12
gliwicki	15	14
kłobucki	13	13
lubliniecki	14	14
mikołowski	18	18
myszkowski	10	11
pszczyński	16	17
raciborski	18	19
rybnicki	17	18
tarnogórski	16	17
wodzisławski	16	16
zawierciański	16	16
żywiecki	15	16

Zasięg czytelnictwa w przeliczeniu na 100 mieszkańców
(powiaty ziemskie)

Jak wynika z powyższego zestawienia najwyższe wskaźniki zasięgu czytelnictwa osiągnięto kolejno w powiatach:

- bielskim – 19%
- mikołowskim, raciborskim – po 18%
- będzińskim, rybnickim – po 17%.

Powiaty grodzkie; średnia 17

Powiat grodzki	wskaźnik 2016 r.	wskaźnik 2015 r.
Bielsko-Biała	25	25
Bytom	5	5
Chorzów	15	15
Częstochowa	16	17
Dąbrowa Górnicza	17	17
Gliwice	24	24
Jastrzębie-Zdrój	26	26
Jaworzno	32	33
Katowice	18	19
Mysłowice	14	14
Piekary Śląskie	11	12
Ruda Śląska	10	11
Rybnik	19	19
Siemianowice Śląskie	14	15
Sosnowiec	17	17
Świętochłowice	14	14
Tychy	17	17
Zabrze	15	16
Żory	17	17

Zasięg czytelnictwa w przeliczeniu na 100 mieszkańców (powiaty grodzkie)

Należy zwrócić uwagę, że są miejscowości, w których wskaźnik zasięgu czytelnictwa jest bardzo niski i wynosi kilka procent. Najgorzej w całym województwie wypada Mykanów, gdzie tylko 4% czytelników wypożycza książki. Niewiele lepiej wypadają Bytom, Istebna, Koziegłowy, Włodowice po 5%; Goleszów 6%; Mstów, Popów, Radlin po 7%; Olsztyn, Dąbrowa Zielona, Ciasna, Gaszowice, Kornowac, Radziechowy-Wieprz, Wielowieś po 8%.

Najwyższe wskaźniki zasięgu czytelnictwa osiągnięto:

- wśród bibliotek powiatów grodzkich: Jaworzno – 32%, Jastrzębie-Zdrój – 26%, Bielsko-Biała – 25%,
- wśród pozostałych bibliotek miejskich: Imielin – 25%, Cieszyn – 25%, Ustroń – 25%, Sławków – 23%,
- wśród bibliotek miast i gmin: Czechowice-Dziedzice – 27%,
- wśród bibliotek gminnych: Bestwina – 35%, Markłowice – 28%, Mierzęcice – 25%, Lipowa – 24%.

Wypożyczenia i udostępnienia prezencyjne

W 2016 r. na zewnątrz wypożyczono **14 765 892** wol. książek, co w porównaniu z rokiem 2015 daje spadek o 276 637. Na miejscu zaś skorzystano z **1 114 513** wol. książek – spadek o 70 188 w zestawieniu danych z rokiem minionym. Średnia wypożyczeń książek, czasopism, zbiorów specjalnych na zewnątrz i na miejscu w przeliczeniu na 100 mieszkańców w województwie wynosi **399**. Szczegółowy poziom wskaźnika wypożyczeń i udostępnień w powiatach ziemskich i grodzkich pokazują poniższe tabele.

Suma wypożyczeń zbiorów na miejscu i na zewnątrz w przeliczeniu na 100 mieszkańców w **powiatach ziemskich**; średnia **370**.

Powiat ziemski	wskaźnik 2016 r.	wskaźnik 2015 r.
będziński	424	435
bielski	481	497
bieruńsko-lędzki	385	375
cieszyński	321	306
częstochowski	245	263
gliwicki	300	275
kłobucki	239	245
lubliniecki	356	354
mikołowski	566	561
myszkowski	310	344
pszczyński	358	380

raciborski	478	484
rybnicki	447	476
tarnogórski	415	435
wodzisławski	369	366
zawierciański	355	366
żywiecki	265	272

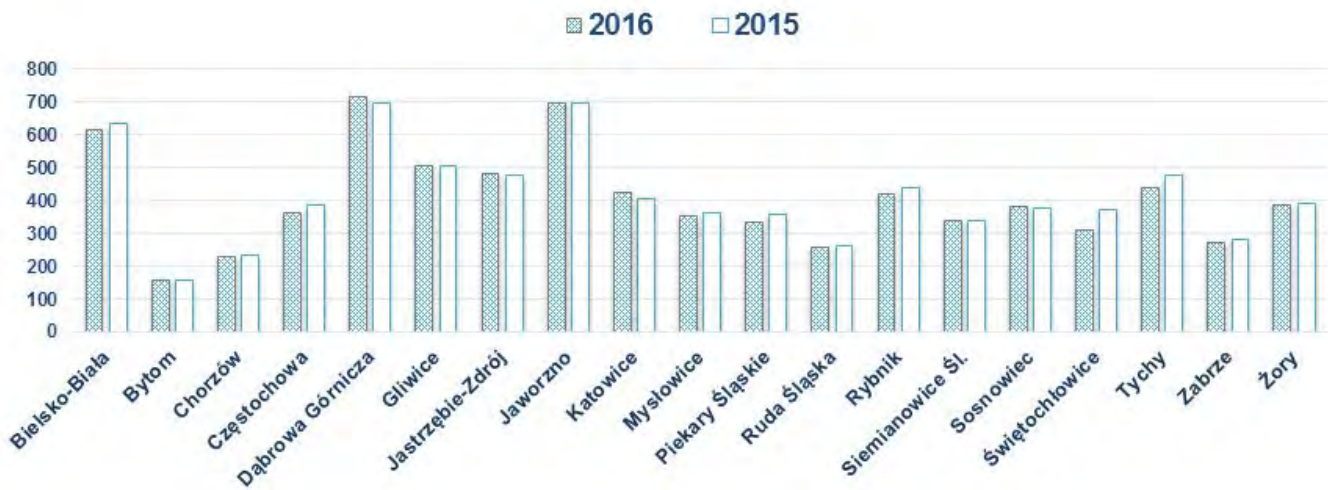
Wypożyczenia i udostępnienia prezencyjne w przeliczeniu na 100 mieszkańców
(powiaty ziemskie)

Suma wypożyczeń zbiorów na miejscu i na zewnątrz w przeliczeniu na 100 mieszkańców w **powiatach grodzkich**; średnia **406**.

Powiat grodzki	wskaźnik 2016 r.	wskaźnik 2015 r.
Bielsko-Biała	615	635
Bytom	158	157
Chorzów	229	236
Częstochowa	361	388
Dąbrowa Górnicza	714	698
Gliwice	508	505
Jastrzębie-Zdrój	481	477
Jaworzno	699	695
Katowice	425	404
Mysłowice	353	362
Piekary Śląskie	334	357
Ruda Śląska	258	262
Rybnik	420	441
Siemianowice Śląskie	339	341
Sosnowiec	383	378
Świętochłowice	311	374
Tychy	441	479
Zabrze	270	281
Żory	386	389

Wypożyczenia i udostępnienia prezencyjne w przeliczeniu na 100 mieszkańców (powiaty grodzkie)

7.2. Wybrane przykłady wydarzeń kulturalnych, edukacyjnych, promocyjnych

Biblioteki publiczne województwa śląskiego podejmowały w 2016 roku szereg działań skierowanych do różnych grup mieszkańców – począwszy od pracy z najmłodszymi i rodzicami dzieci (nawet w wieku niemowlęcym), po spotkania i warsztaty z seniorami. Były organizatorami wielu ciekawych wydarzeń kulturalno-edukacyjnych.

Spotkania autorskie

Myśląc o tym, czy organizować spotkania autorskie warto przywołać słowa Adolfa Rudnickiego, który zauważał, iż „Kraj nie może żyć bez pisarzy, nie ma bez nich radości życia. Wszędzie panuje głód spotkań, które przydają szarościom błękitu. Nie ma życia bez wymiany blasków, bez krzyżowania się światła”. Wiele bibliotek w województwie śląskim docenia ogromną rolę jaką w promowaniu czytelnictwa, ale też w samorozwoju czytających odgrywa spotkanie z pisarzem, poetą. Człowiek, który pisze również potrzebuje rozmów ze swoimi miłośnikami, cytowany już Rudnicki apelował: „Pisarze, nie unikajcie spotkań! Wróćcie bogatsi o świadomość, że jesteście potrzebni ludziom, a więc i sobie”. Ta swoista transakcja wiązana, by twórca i odbiorca dzieła spotkali się poza książką sprawia, że spotkania autorskie cieszą się niesłabnącą popularnością, zwłaszcza, gdy zapraszani goście są rozpoznawalni medialnie i cenieni przez czytelników, nawet wbrew krytyce literackiej. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom swoich odbiorców biblioteki organizowały liczne spotkania zarówno dla dzieci i dorosłych. Często oprócz tradycyjnej rozmowy ludzie pióra prowadzili warsztaty (detektywistyczne, piłkarskie, filmowe, pisanie scenariusza, podróżnicze), pokazując w praktyce do czego jest potrzebna literatura i jak ciekawie można spędzać czas z książkami. W bibliotekach gościli literaci, publicyści, dziennikarze, naukowcy i przedstawiciele innych profesji, którzy wydali w ostatnim czasie lubiane przez czytelników książki. Aby pokazać jak w miarę swoich możliwości finansowych biblioteki wykorzystują szansę promowania czytelnictwa poprzez spotkania autorskie przygotowano trzy zestawienia tabelaryczne; pierwsze dotyczy spotkań autorskich w bibliotekach gminnych, gdzie najtrudniej o środki finansowe na organizację wydarzeń, ale gdzie przyjazd pisarza to wielkie lokalne święto literatury; drugie dotyczy spotkań autorskich w bibliotekach miejsko-gminnych, zaś trzecie zestawienie pokazuje jak biblioteki miejskie – zwłaszcza w dużych miastach starają się odpowiedzieć na potrzeby jak największego grona odbiorców. Stąd obok nazwisk osób znanych lokalnie znajdziemy osobowości świata kultury i popkultury z pierwszych stron gazet.

Spotkania autorskie w bibliotekach gminnych

Bestwina	Anatol Faruga, Jacek Fedorowicz, Wojciech Jagielski, Klaudia Kopiasz, Zbigniew Masternak
Bobrowniki	Tomasz Ciachorowski, Edyta Olszówka, Dariusz Rekosz,
Brenna	Magdalena Witkiewicz, Witold Turant, Dariusz Rekosz
Buczkowice	Grzegorz Leszczyński, Malwina Kożuro, Renata Piątkowska, Ewa Piela
Chełm Śląski	Gabriela Kotas
Dębowiec	Hanna Greń, Zbigniew Kołba, Dariusz Rekosz, Monika Zajas
Gaszowice	Jerzy Ciurlok, Hanna Pasterny
Gierałtowice	Elżbieta Maliszewska, Zbigniew Masternak, Hanna Pasterny, Jolanta Szwalbe, Katarzyna Zychła

Goczałkowice-Zdrój	Jakub Ćwiek, Bartosz Góra, Krystyna Mirek
Godów	Thomas Arnold, Wioletta Leśków-Cyrulik, Elżbieta Zaremba
Goleszów	Władysława Magiera
Hażlach	Władysława Magiera, Czesław Stuchlik
Irządze	Marek Sikorski
Istebna	Dariusz Kortko, Marcin Pietraszewski
Janów	Aleksandra Kowalska, Roman Kowalski, Ryszard „Sidor” Sidorkiewicz
Jasienica	Rafał Cekiera, Jacek Getner, Zbigniew Kołba, Klaudia Kopiasz, Juliusz Wątroba, Magdalena Witkiewicz, Michał Zawadka
Jaworze	Roksana Jędrzejewska-Wróbel
Jelesnia	Magdalena Majcher, Ewa Pielą,
Kamienica Polska	Kazimierz Szymeczko
Kłomnice	Katarzyna Bodziachowska
Kobiór	Gabriela Kotas, Jolanta Szwalbe
Kornowac	Wiesław Drabik, Roman Syguła
Koszarawa	Barbara Gawryluk
Kroczyce	Wiesław Drabik
Krupski Młyn	Ewa Chotomska, Jacek Fedorowicz, Melania Kapelusz, Grzegorz Kasdepke, Stefan Kudelka
Krzyżanowice	Wiesław Drabik
Lelów	Katarzyna Bodziachowska, Zbigniew Kołba, Marcin Łypiński, Monika Sawicka
Lipie	Wiesław Drabik
Lipowa	Jacek Dehnel, Bartek Dobroch, Klaudia Kopiasz, Władysław Motyka, Łukasz Orbitowski, Antoni Piechniczek, Ewa Pielą, Łukasz Wojtusik
Lubomia	Wiesław Drabik, Robert Gondek
Lyski	Jerzy Ciurlok
Łękawica	Wiesław Drabik, Renata Piątkowska
Łodygowice	Krzysztof Ożóg
Marklowice	Marta Fox
Miedzna	Andrzej Grabowski, Barbara Kosmowska, Dariusz Rekosz, Andrzej Sowa, Jan Szafron, Paweł Wakuła
Miedzno	Agnieszka Chrobot, Zbigniew Kołba, Wioletta Piasecka
Mierzęcice	Michał Zawadka
Mstów	Przemysław Zarychta
Nędza	Wiesław Drabik, Wioletta Piasecka
Olsztyn	Wiesław Drabik, Grzegorz Kasdepke
Opatów	Agnieszka Chrobot, Jolanta Szwalbe
Ornontowice	Remigiusz Koczy, Andrzej Kapłanek, Alojzy Lysko, Jolanta Szwalbe
Panki	Agnieszka Chrobot, Jolanta Szwalbe
Pawłowice	Krzysztof Cezary Buszman, Wiesław Drabik, Barbara Gawryluk, Grzegorz Kasdepke, Robert Makłowicz, Roman Pankiewicz, Zofia Stanecka
Pilchowice	Jerzy Ciurlok
Poczesna	Paweł Beręsewicz, Artur Nowicki, Mirosława Truchta-Nowicka
Poraj	Robert Bączyński, Krystyna Bodnar-Miler, Jolanta Szwalbe
Porąbka	Zbigniew Masternak, Renata Piątkowska
Przystajń	Barbara Kosmowska
Psary	Bolesław Ciepela, Stanisław Czekalski, Szymon Hołownia, Melania Kapelusz, Grzegorz Kasdepke, Zbigniew Kołba, Barbara Kosmowska, Marianna Oklejak, Beata Ostrowicka, Roman Pankiewicz, Alfred Przybyłek, Tadeusz Trzcionka, Wojciech Widlak, Michał Zawadka
Radziechowy-Wieprz	Agnieszka Lingas-Łoniewska, Halina Socha
Rędziny	Bronisław Cieślak, Piotr K. Piotrowski, Dariusz Rekosz,
Rudziniec	Waldemar Cichoń, Zbigniew Kołba, Miron Urbaniak, Edyta Zarębska

Suszec	Wiesław Drabik, Ewa Witke
Ślemień	Maria Januskiewicz
Świerklaniec	Marta Fox, Katarzyna Grysko, Melania Kapelusz, Grzegorz Kasdepke, Monika Sawicka
Świnna	Wiesław Drabik, Zbigniew Kołba
Tworóg	Ewa Chotomska, Barbara Ciwoniuk
Wilkowice	Jacek Bożek, Zbigniew Kołba, Agnieszka Lingas-Łoniewska, Magdalena Omiljanowicz, Edyta Zarębska
Włodowice	Zbigniew Kołba
Wręczyca Wielka	Wiesław Drabik
Wyry	Lidia Borowian-Cyba, Henryk Cyba, Zbigniew Kołba, Joanna Pasierbek-Konieczny
Zebrzydowice	Jerzy Ciurlok, Zbigniew Kołba, Władysława Magiera,
Żarnowiec	Zbigniew Kołba

Spotkania autorskie w bibliotekach miejsko-gminnych

Błachownia	Lidia Godowska
Czechowice-Dziedzice	Paweł Beręsewicz, Krystyna Czubówna, Michał Rusinek, Łukasz Wierzbicki
Czerwionka Leszczyny	Izabela Frączyk, Hanna Pasterny, Magdalena Zarębska
Kłobuck	Katarzyna Maria Bodziachowska, Grzegorz Kasdepke, Magdalena Knedler, Andżelika Kuźniak, Agnieszka Lingas-Łoniewska, Tadeusz Syguła,
Konieczpol	Wiesław Drabik, Jerzy Hac, Wioletta Piasecka
Koziegłowy	Grzegorz Kasdepke, Jolanta Szwalbe
Krzepice	Jacek Getner, Grzegorz Kasdepke, Hanna Kowalewska, Jolanta Szwalbe,
Kuźnia Raciborska	Zbigniew Masternak, Magdalena Omilianowicz
Łazy	Maria Płatek, Marek Sikorski, Dariusz Wizor, Katarzyna Żak
Ogrodzieniec	Roman Pankiewicz, Marek Sikorski, Magdalena Witkiewicz,
Pilica	Sławek Woźniczko
Pszczyna	Wojciech Chmielarz, Marcei Cisek, Alojzy Lysko, Zuza Niezabitowska, Renata Piątkowska, Dariusz Rekosz, Zofia Stanecka, Barbara Spychalska-Granica, Paweł Wakuła
Siewierz	Stanisław Czekalski, Wiesław Drabik, Krzysztof Petek, Dariusz Rekosz, Michał Zawadka
Skoczów	Daria Bukowczan, Stefan Czerniecki, Lidia Czyż, Władysława Magiera, Dariusz Rekosz, Magdalena Witkiewicz
Sośnicowice	Piotr Kulczyna, Marek Sikorski, Marek Szołtysek
Strumień	Stefan Czerniecki, Wiesław Drabik, Anna Janko, Michał Zawadka
Szczekociny	Lech Frączek, Leon Gradoń, Teresa Ostrowska, Witold Wieczorek,
Wilamowice	Zbigniew Kołba, Bartosz Słatyński, Łukasz Wierzbicki
Woźniki	Zbigniew Kołba, Iza Skabek

Spotkania autorskie w bibliotekach miejskich

Będzin	Krystyna Borkowska, Bolesław Ciepela, Stanisław Czekalski, Tomasz Kostro, Jarosław Krajniewski, Stefania Lazar, Jan Nowicki, Dariusz Rekosz, Lidia Stefek, Iwona Świerkula, Agnieszka Tytko, Witold Wieczorek
Bielsko-Biała	Waldemar Bednaruk, Marek Bernacki, Jerzy Bralczyk, Paweł Czado, Ewa Dąbrowska, Wiesław Drabik, Anna Dziewit-Meller, Hanna Greń, Daniel Kadłubiec, Andrzej Kalinowski, Marek Krajewski, Wojciech Jagielski, Jędrzej Majka, Michał Ogórek, Łukasz Orbitowski, Renata Piątkowska, Antoni Piechniczek, Jerzy Przybył, Barbara Rybałtowska, Kazimierz Szymeczko, Anna Uszyńska, Piotr Zemanek, Beata Żurek
Bieruń	Magdalena Omilianowicz, Marcin Pałasz
Bytom	Maciej Bartków, Waldemar Cichoń, Leszek Engelking, Marta Fox, Agnieszka Frączek, Małgorzata Janicka, Anna Janko, Bożena Kultys, Piotr Obrączka, Joanna i Rafał Paszteleńscy
Chorzów	Aleksandra Błahut-Kowalczyk, Stefan Czerniecki, Joanna Fabicka, Ewa Formella, Krystyna Heska-Kwaśniewicz, Melania Kapelusz, Paweł Kowalczyk, Halina Kunicka, Stanisław Malinowski, Henryk Pasterny, Lucyna Sadzikowska, Anna Seniuk, Kazimierz Węgrzyn

Cieszyn	Stefan Czernicki, Joanna Olech, Renata Piątkowska, Katarzyna Ryrych
Czeladź	Aleksandra Bekus, Jolanta Klimek, Anna Kołakowska, Cezary Jan Lis, Magdalena Majcher, Jacek Pikuła, Witold Wieczorek, Katarzyna Zychła
Częstochowa	Artur Barciś, Rafał Cuprjak, Anna Czerwińska-Rydel, Krystyna Czubówna, Katarzyna Enerlich, Marian Flemming, Agnieszka Frączek, Stefania Makochoń, Ewa Nowak, Marta Obuch, Marcin Pałasz, Renata Piątkowska, Renata Radlak-Dominik, Barbara Rosiek, Olga Rudnicka, Michał Rusinek, Katarzyna Surmiak-Domańska, Joanna Szymańska, Kazimierz Szymeczko, Elżbieta Zubrzycka, Katarzyna Zychła, Andrzej Zygmuntowicz
Dąbrowa Górnicza	Mieczysław Bieniek, Katarzyna Bonda, Joanna Bondyra, Paweł Beręsewicz, Krystyna Borkowska, Sylwia Cieślak, Barbara Ciwoniuk, Anna Dziewit-Meller, Ewa Ewart, Jacek Fedorowicz, Barbara Gawryluk, Szymon Hołownia, Grzegorz Kasdepke, Robert Makłowicz, Marcin Pałasz, Tomasz Raczek, Dariusz Rekosz, Barbara Rosiek, Muniek Staszczyk, Kazimierz Szymeczko, Leszek Wierzchowski, Janusz Leon Wiśniewski
Gliwice	Andrzej Bartyński, Marcin Bedlicki, Lucyna Bełtowska, Tadeusz Biedzki, Mieczysław Bieniek, Katarzyna Bonda, Danuta Bula, Peadar de Burca, Kazimierz Burnat, Wojciech Chmielarz, Michał Cholewa, Mariusz Czubaj, Andrzej Dębkowski, Hanna Dikta, Agnieszka Filipkowska, Aleksandra Frączak, Franciszek Haber, Anna Jaklewicz, Anna Kańtoch, Ewa Kossowska, Ryszard Koziółek, Aleksander Lubina, Bożena Mazalik, Remigiusz Rączka, Katarzyna Rupiewicz, Joanna Sorn-Gara, Ewa Szczecińska-Budziak, Olga Tokarczuk, Frantisek Vseticka, Andrzej Walter, Justyna Wydra, Teresa Ziob
Imielin	Ewa Chotomska, Bronisław Cieślak, Joanna Fabicka, Grażyna Janota, Jarosław Kret, Artur Mielcarz, Dariusz Rekosz
Jastrzębie-Zdrój	Beata Andrzejczuk, Aleksandra Boćkowska, Max Cegielski, Barbara Gawryluk, Grzegorz Kasdepke, Jarosław Kret, Marcin Kydryński, Anna Mieszowska, Maksymilian Lipus, Aleksander Lubina, Krzysztof i Daria Nowakowscy, Joanna Olech, Łukasz Orbitowski, Halina Socha, Zofia Stanecka, Dorota Stasikowska-Woźniak, Grzegorz Tokarczyk, Krzysztof Varga, Ewa Wrożyna, Wojciech Zawioła
Jaworzno	Hanna Banaszak, Grażyna Bąkiewicz, Waldemar Bednaruk, Maria Bujas-Łukaszewska, Stefan Czumur, Marta Fox, Anna Głowacz, Joanna Jagiełło, Kalina Jerzykowska, Urszula Kęпка, Iwona Kienzler, Sławomir Koper, Gabriela Kotas, Marcin Kydryński, Ewa Musiorska, Danuta Noszczyńska, Artur Nowicki, Anna Onichimowska, Hanna Pasterny, Remigiusz Rączka, Barbara Rosiek, Michał Rusinek, Maciej Szczawiński, Natalia Talarek, Tomasz Trojanowski, Bogusława Tutajewicz, Janina Woźniak, Elżbieta Zubrzycka, Zofia Żak
Katowice	Marta Abramowicz, Katarzyna Bonda, Michał Cholewa, Katarzyna Czajka, Anna Czerwińska-Rydel, Mariusz Czubaj, Jacek Ćwiek, Jakub Dehnel, Mikołaj Dziewiatowski, Anna Dziewit--Meller, Agnieszka Frączek, Julia Fiedorczyk, Agnieszka Gil, Mikołaj Golachowski, Małgorzata Gutowska-Adamczyk, Aleksander Kaczorowski, Bogdan Kasprowicz, Tadeusz Kijonka, Izolda Kwiek, Dariusz Korytko, Ilona Łepkowska, Wiktoria Mazurek, Dorota Mirska-Królikowska, Marian A. Nocoń, Marcin Pałasz, Renata Piątkowska, Marcin Pietraszewski, Łukasz Respondek, Dominika Słowik, Jan Sowa, Zofia Stanecka, Bolesław „Bolko” Stelmach, Agnieszka Stelmaszyk, Tomasz Szwed, Adam Wajrak
Knurów	Izabela Frączyk, Magdalena Zarębska
Lędziny	Maria Gasz, Grażyna Janota, Jarosław Kret, Jan Mazurkiewicz, Marcin Pałasz, Marek Szołtysek
Lubliniec	Waldemar Cichoń, Marek Harny, Dariusz Rekosz, Tomasz Sobania, Marek Szołtysek
Miasteczko Śląskie	Marcin Pałasz, Katarzyna Zychła
Mikołów	Mateusz Barczyk, Robert Bareja, Maria Broł, Maria Gasz, Bogdan Gorczyca, Zbigniew Kadłubek, Zbigniew Kołba, Marcin Pałasz, Roman Pankiewicz, Łucja Staniczek, Marek Szołtysek, Bronisław Wątroba
Mysłowice	Waldemar Bednaruk, Sławomir Koper, Tomasz Kostro, Gabriela Kotas, Karina Krawczyk, Krystian Prynda, Dariusz Rekosz, Magdalena Wala, Michał Zawadka
Myszków	Bogumiła Adamek, Jolanta Szwalbe
Orzesze	Alojzy Lysko, Kamila Łytko-Kosińska, Zbigniew Kołba
Piekary Śląskie	Waldemar Cichoń, Hanna Dikta, Dariusz Gacek, Szymon Hołownia, Melania Kapelusz, Dariusz Pietrucha
Poręba	Mariusz Misztal, Olga Rudnicka
Pyskowice	Paweł Czado, Dariusz Korytko, Antoni Piechniczek, Marcin Pietraszewski, Miron Urbaniak, Beata Żurek,
	Tadeusz Cegielski, Grażyna Drobek-Bukowska, Barbara Gawryluk, Mikołaj Golachowski, Andrzej Kalinowski, Melania Kapelusz, Gabriela Kotas, Anna Marchewka, Monika Oleksa,

Racibórz	Marcin Pałasz, Kajetan Rajski, Remigiusz Rączka, Dariusz Rekosz, Krystyna Sienkiewicz, Witold Szabłowski, Marcin Szewczyk, Kazimierz Szymeczko, Monika Witkowska, Jadwiga „Wiga” Wojnowska
Radlin	Thomas Arnhold, Franciszek Kucharski, Agnieszka Lingas-Łoniewska, Remigiusz Rączka, Łukasz Wierzbicki,
Radzionków	Izabela Frączek, Katarzyna Zychła
Ruda Śląska	Jan Baron, Jerzy Buczyński, Jerzy Ciurlak, Marcin Dylla, Artur Jabłoński, Zbigniew Kadłubek, Bogdan Kallus, Wojciech Kempa, Marcin Melon, Krystyna Mirek, Alois Smolorz, Lucyna Smykowska-Karaś, Kazimierz Szymeczko, Marcin Szewczyk, Henryk Waniek
Rybnik	Marta Abramowska, Andrzej Kapłanek, Grzegorz Kasdepke, Daniel de Latour, Agnieszka Lingas-Łoniewska, Ewa Nowak, Wojciech Orliński, Hanna Pasterny, Wit Szostak, Agata Tuszyńska, Danuta Wałęsa, Łukasz Wierzbicki, Iwona Zabielska
Rydułtowy	Waldemar Bednaruk, Krystyna Heska-Kwaśniewicz, Anna Kaszubska, Jarosław Kret, Arnold Płaczek, Remigiusz Rączka, Dorota Stasikowska-Woźniak, Helena Synowiec, Magdalena Zarębska, Dorota Zawadzka
Siemianowice Śląskie	Szymon Hołownia
Sławków	Sławomir Koper, Zbigniew Masternak
Sosnowiec	Karol Bajorowicz, Grażyna Bąkiewicz, Krystyna Borkowska, Bronisław Ciepela, Barbara Ciwoniuk, Jacek Cygan, Krystyna Czubówna, Artur Domoślawski, Iwona Dowsilas, Olgierd Dziechciarz, Anna Dziewit-Meller, Marta Fox, Jacek Golonka, Manuela Gretkowska, Wojciech Jagielski, Grażyna Janota, Łukasz Jarosz, Aleksander Kaczorowski, Janina Kapuścik, Marian Kisiel, Sławomir Koper, Tomasz Kostro, Włodzimierz Kowalewski, Anna Król, Ewa Lipska, Czesław Ludwiczek, Aleksandra Łojek, Magdalena Majcher, Janusz Majewski, Dariusz Nawrot, Mirosława Pajewska, Marta Palarz, Krzysztof Petek, Jan Rodzoń, Dariusz Rosiak, Katarzyna Ryrych, Bogumiła Szrepfer, Kazimierz Szymeczko, Witold Wieczorek, Romuald Wójcik, Tomasz Trojanowski, Agata Tuszyńska, Michał Zawadka
Szczyrk	Jan Winglek
Świętochłowice	Henryk Grzonka, Marta Obuch, Siostra Anastazja, Aleksander Trzaska
Tarnowskie Góry	Henryk Burgiel, Paweł Beręsewicz, Aleksandra Czaja, Hanna Dikta, Agnieszka Swoboda, Edward Wyżoń
Tychy	Artur Andrus, Joanna Baranowska, Marcin Brykczyński, Waldemar Cichoń, Barbara Ciwoniuk, Anna Czerwińska, Ireneusz Gielata, Michał Jankowiak, Izabella Klebańska, Magdalena Kulus, Maria Lipok-Bierwiaczonek, Robert Makłowicz, Andrzej Poniedziałki, Anna Psota, Tomasz Raczek, Danuta Skwarczyńska, Muniak Staszczuk
Ustroń	Hanna Greń, Kazimierz J. Węgrzyn
Wisła	Gabriela Kotas, Zbigniew Machej, Andrzej Niedoba
Wodzisław Śląski	Thomas Arnold, Mieczysław Bieniek, Jerzy Buczyński, Anna Dziewit-Meller, Andrzej Kaczmarek, Grzegorz Kasdepke, Marek Krajewski, Tomasz Kruczek, Marcin Kydryński, Anna Morawska, Joanna Olech, Romuald Pawlak, Iga Pierelotkin, Remigiusz Rączka, Siostra Anastazja, Halina Socha, Kazimierz Szymeczko, Grzegorz Tokarczyk, Łukasz Wierzbicki
Wojkowice	Michał Zawadka
Zabrze	Fabian Balicki, Zofia Biryńczyk-Borówka, Dariusz Korytko, Andrzej Kerner, Hubert Klimko-Dobrzaniecki, Marcin Pietraszewski, Józef Piontek, Sebastian Reńca, Agnieszka Tomczyszyn, Krystyna Weigl-Albert, Leszek Wlazło
Zawiercie	Zbigniew Biały, Małgorzata Gutowska-Adamczyk, Melania Kapelusz, Roman Pankiewicz, Olga Rudnicka, Robert J. Schmidt, Zofia Stanecka, Wojciech Widłak, Edyta Zarębska
Żory	Thomas Arnold, Elżbieta Bednarczyk, Adam Boniecki, Musa Czachorowski, Dariusz Filak, Marta Fox, Jacek Getner, Wojciech Jagielski, Agata Kołakowska, Paweł Kowalczyk, Michał Olszewski, Roman Pankiewicz, Dariusz Rekosz, Jerzy Sosnowski,
Żywiec	Magdalena Fałat-Imielińska, Marzena Filipczak, Laura Kozowska, Renata Piątkowska, Ewa Piela

Literackie spotkania w śląskich bibliotekach nie ograniczają się tylko do jednorazowych wydarzeń, w kilku placówkach spotkali się z czytelnikami Śląscy Blogerzy Książkowi, a w niektórych miejscowościach mają miejsca cykliczne spotkania z lokalnymi twórcami. Warto wspomnieć chociażby „Poetycką piaskownicę” w Pszczynie, „Szczekocińskie Wieczory Literackie”, „Cieszyńską Studnię Literacką” czy Lubliniecki Klub Literacki „LOGOS”.

Należy również dodać, że w licznych bibliotekach odbywały się spotkania nie tylko z literatami czy publicystami, ale także z różnymi specjalistami, kolekcjonerami czy hobbistami, którzy swoją pasją zarażali innych. Warto podkreślić ogromną

liczbę spotkań z podróżnikami, którzy opowiadali o swoich wrażeniach z dalekich podróży, pokazując slajdy i osobiście nagrane filmiki, m.in. z Jackiem Czechem – skialpinistą, instruktorem taternictwa i alpinizmu PZA; Jerzym Majcherczykiem, kajakarzem, który będąc kapitanem załogi jako pierwszy przepłynął najgłębszy na Ziemi peruwiański Kanion Colca. A także z podróżnikami i niejednokrotnie autorami książek o swoich wyprawach: Joanną Anderson, Aliną Bednarz, Sebastianem Bielakiem, Marcinem Chałupką, Jackiem Czechem, Stefanem Czernieckim, Ryszardem Derdzińskim, Anną Barbarą Dębicką-Eldin, Dariuszem Dziwulskim, Grzegorzem Gawlikiem, Januszem Gołębiem, Pawłem Kowalczykiem, Piotrem Kulczyną, Karolem Lewandowskim, Gosią Łozicką, Danutą Łyskawą, Bartoszem Malinowskim, Mirosławem Matusiakiem, Nobu Miwa-Młot, Krzysztofem Mrozowskim, Alicją i Januszem Murzynowskimi, Darią i Krzysztofem Nowakowskimi, Marią Pasik, Stanisławem Piechotą, Andrzejem Rygulskim, Michałem Sobalą, Leszkiem Szczasnym, Aleksandrą Ślusarczyk, Markiem Tomalikiem, Gabriela i Piotrem Witowskimi, Ryszardem Zawadą, Patrykiem Ziarnikiem, Shihuai Zhao, grupą turystyczną Gorol. Na marginesie trzeba dodać, iż w MBP w Gliwicach działa Akademia Odkrywców im. Tony Halika, gdzie w ramach cyklu spotkań z odkrywcami i naukowcami zaproszono m.in. speleologa Katarzynę Biernacką. Z kolei w Jastrzębiu-Zdroju na uwagę zasługuje cykl spotkań podejmujących tematykę sektora turystycznego pod hasłem „Zakątki świata oczami obieżyświata”.

Ponadto odbywały się spotkania ze sportowcami, aktorami, reżyserami, producentami filmowymi, swoje prelekcje miało wielu historyków z Uniwersytetu Śląskiego oraz z Instytutu Pamięci Narodowej, a także z miejscowych muzeów i szkół.

Często organizowano dla czytelników spotkania dotyczące problemów dnia codziennego, bezpieczeństwa, zdrowia czy urody. Wśród zaproszonych gości, którzy odpowiadali na pytania zgromadzonych byli przedstawiciele różnych dziedzin i zawodów np. policjanci, strażacy, lekarze, ratownicy medyczni, archiwiści, muzealnicy, archeolog, instruktorzy muzyki, projektantka mody, stylistki, wizażystki, dietetycy, florystyka, a nawet mediator sądowy. Na spotkania do bibliotek zaproszono także przedstawicieli koła łowieckiego, leśników, zawodowych pszczelarzy.

Wszystkie te spotkania były okazją nie tylko do wymiany doświadczeń czy lekturowych wrażeń, z punktu widzenia bibliotekarza przyczyniły się do wzrostu odwiedzin w bibliotece, dały szansę na zapoznanie się z bogatą ofertą biblioteki, były okazją do skorzystania z księgozbioru, a w wielu przypadkach stanowiły ważne wydarzenie artystyczne, zwłaszcza gdy dodamy, iż niejednokrotnie spotkaniom towarzyszyła niebanalna oprawa muzyczna lub interesująca wystawa.

7.3. Czytelnictwo dzieci i dorosłych – problemy, obserwacje

Podobnie jak w latach ubiegłych bibliotekarze starali się zaspokajać indywidualne potrzeby i trafiać w niezwykle zróżnicowane gusta czytelników. Bibliotekarze są przewodnikami, potrafiącymi dostosować dobór książek do wymagań społeczności lokalnej, biorą też pod uwagę wiele innych czynników – między innymi wiek, płeć, zainteresowania. Przeglądając się pracy bibliotek pod kątem wieku czytelników można zauważyć pewne prawidłowości. Otóż stale poszerzana jest oferta dla coraz młodszych i coraz starszych miłośników literatury, co pozwala na tworzenie instytucji ponadpokoleniowych, w których każdy czuje się komfortowo i znajdzie coś dla siebie. Już od najmłodszych lat trzeba zabiegać o to, by maluchy pokochały czytanie. Nie można też zapominać o seniorach, którym należy zapewnić uwagę i zajęcia aktywizujące. Poza tym wiele imprez w bibliotece, w tym spotkań autorskich, tematycznych wystaw, konkursów czy warsztatów dostosowanych jest do różnych grup czytelników, pozwala to na integrację, swobodną wymianę myśli i doświadczeń.

Czytelnik od 0-6 lat

Biblioteki wychodzą naprzeciw oczekiwaniom młodych rodziców i w związku z tym przygotowują specjalne kąciki czytelnicze z wygodnymi pufami, kanapami, maskotkami. W takim miejscu obok lektury książek można pobawić się i pozwolić mamie na spokojny wybór książek dla siebie. Dodatkowo kąciki wyposażane są w różnorodne gry planszowe, puzzle, klocki lego, kolorowanki i materiały plastyczne. Niestety bibliotekarze zauważają, że rodzice nie wypożyczają małym dzieciom książek, tłumacząc się brakiem czasu na ich wspólną lekturę. Dlatego pracownicy licznych filii starają się organizować regularne spotkania dla maluszków, kiedy w grupie spotykają się zarówno dzieci jak i mamy czy babcie. To często pozwala nie tylko poznać preferencje czytelnicze dzieci, ale także skłonić opiekunów do systematycznych odwiedzin księżnicy. Na szczęście rodzice i opiekunowie coraz częściej sami dostrzegają niebagatelny wpływ czytania na rozwój emocjonalny, intelektualny ich pociech.

W wielu placówkach przygotowano specjalną ofertę dla tych dzieci, które jeszcze nie potrafią samodzielnie czytać, są np. specjalne czarno-białe książeczki dla maluszków od 3 miesiąca życia. Stale rozszerzana jest oferta tzw. książek-zabawek, wśród których królują wszelkiego rodzaju rozkładanki (w tym 3D), leporella, książki-maskotki, piszczące, grające, z ruchomymi elementami. Maluchy chętnie sięgają po książki interaktywne m.in. takie jak „Naciśnij mnie”, „Figle migle” z wydawnictwa Babaryba czy seria „Mamoko” z Wydawnictwa Dwie Siostry.

Od przedszkolaka do czytelnika

Najmłodsze dzieci oczekują książek z dużą czcionką i pięknymi, kolorowymi ilustracjami. Ich rodzice częściej szukają dla nich pozycji ambitnych, wysokoartystycznych, pozbawionych kiczu, ale też bajeczek powstających na bazie znanych

kreskówek np. Scooby-Doo, Truskawkowe ciastko, Barbie, Wilk i zając, Reksio, Smerfy czy Tomek i przyjaciele. Niezmiennie od pokoleń najczęściej czytane są w tej grupie wiekowej kultowe wiersze Juliana Tuwima czy Jana Brzechwy, bajki, baśnie, rzadziej legendy i podania. Ostatnio niezwykle popularne są serie książeczek do nauki czytania, takie jak ABC... uczyć się, Czytam sobie, Już czytam, Pociąg z literkami. Pozycje tego typu stanowią ciekawą i wartościową ofertę dla dzieci początkujących w samodzielnym czytaniu. Chętnie sięgają też po znane serie wydawnicze o takich postaciach jak Martynka, Franklin, Świnka Pepa. Najmłodszy czytelnicy lubią też wypożyczać książki z zagadkami, łamigłówkami np. „Opowiem ci mamie co robią...”, „Samochód Franek” czy „Mądra Mysz”. Prawdziwym hitem dla tej grupy wiekowej są jednak książki interaktywne, którymi dzieci potrają, śpiewają przy nich, dotykają w wyznaczonych miejscach.

Starsze dzieci w pierwszej kolejności wypożyczają lektury, w wolnych chwilach najchętniej sięgają po tytuły szeroko reklamowane w mediach, często też po książki będące kontynuacją przygód filmowych bohaterów, znane z programów multimedialnych, a nawet gier komputerowych, rzadziej po komiksy. Chłopcy preferują książki o tematyce sportowej (życiorysy, ciekawostki o znanych sportowcach, drużynach), a także detektywistyczne i podróżnicze np. „Biuro Detektywistyczne Lassego i Mai”.

Bibliotekarze w swoich sprawozdaniach wielokrotnie wymieniają następujące grupy użytkowników:

- czytających rodzinnie, którzy przychodzą do Bibliotek regularnie, często kultywując tradycje wspólnego czytania w domu i wymiany wrażeń po lekturze;
- czytających okazjonalnie, od przypadku lub gdy pojawi się książka, którą czytają po prostu wszyscy rówieśnicy;
- czytających przymusowo, którzy wypożyczają tylko lektury, traktując obcowanie z książką jak karę;
- korzystających wyłącznie z komputerów i darmowego Internetu.

Aby trafić do każdej z tych grup odbiorców bibliotekarze oprócz nowości wydawniczych organizują dodatkowe zajęcia, w tym ciekawe lekcje biblioteczne, konkursy i warsztaty.

Młodzież na tropie nowości wydawniczych

Dzieci do około 12 roku życia są stałymi bywalcami bibliotek, w wielu placówkach w 2016 roku zaobserwowano zresztą wzrost zarejestrowanych czytelników, niestety wraz z przejściem ich do gimnazjum obserwuje się spadek wypożyczeń. Jeśli już osoby między 12 a 16 rokiem życia pojawiają się w bibliotekach to najczęściej po lektury szkolne. Na pytania bibliotekarzy o spadek zainteresowania książką, młodzi ludzie tłumaczą się zwiększoną liczbą obowiązków szkolnych, zajęć pozalekcyjnych i zwyczajnym brakiem czasu. Część osób przyznaje, że woli alternatywne formy czytelnictwa, tj. korzystanie z e-booków i audiobooków. Niestety coraz częściej zdarza się, że bez wyrzutów sumienia młodzi przyznają, iż wolą spędzać czas korzystając z komputera, grając online, używając rozliczne aplikacje, w tym na portalach społecznościowych. Bibliotekarze zachęcają do zmiany takiej postawy organizując rozliczne akcje (np. „Gimnazjaliści poznają pisarzy” w Goczałkowicach-Zdroju) i konkursy czytelnicze, w wielu miejscowościach odbywają się konkursy na najaktywniejszego czytelnika roku, co ma zmobilizować do czytania książek nie tylko z wewnętrznej potrzeby, ale także w duchu rywalizacji. Aby zachęcić do regularnego czytania w niektórych placówkach wprowadzono „dzienniczki czytania”. W wielu przypadkach okazało się to przysłowiowym strzałem w dziesiątkę, niestety w kilku miejscowościach zauważono niepokojące zjawisko, że dzieci zaczęły unikać biblioteki. Skutek akcji okazał się odwrotny do zamierzonego. Nie należy jednak rezygnować z tego typu pomysłów, lecz je zmodyfikować, aby nie tylko oczekiwać sztywnych wyliczeń na temat przeczytanych stron i treści utworu. Czytanie musi być zabawą i wiązać się z dobrowolnym wyborem książki, warto zatem przygotować specjalne nagrody dla uczestników zabawy w czytanie.

Bibliotekarze, jeśli tylko pozwala im na to budżet, żywo reagują na zgłaszane przez czytelników propozycje do zakupu i o nie powiększają księgozbiór w pierwszej kolejności. Szczególnie dbają o to, by młodzież w wieku szkolnym odnalazła w księgozbiórze tytuły ze stale zmieniającego się kanonu lektur. Dzieje się tak zwłaszcza w tych miejscowościach, gdzie biblioteki szkolne nie są w stanie zaspokoić potrzeb wszystkich użytkowników.

Wśród czytelników powyżej 12 roku życia najpopularniejsza jest literatura fantastyczna oraz beletrystyka młodzieżowa, dotycząca problemów wieku dorastania takich jak pierwsza miłość, cyberprzemoc, orientacja seksualna, zdrada, uzależnienia czy molestowanie. Najczęściej wypożyczane są popularne serie wydawnicze np.: Dary Anioła Kroniki Wardstone Joseph Delaney, Felix, Net i Nika Rafał Kosik, Baśniobór Brandon Mull, Olimpijscy Herosi Rick Riordan, Percy Jackson i Bogowie Olimpijscy Rick Riordan, Dziennik cwaniaczka Jeff Kinney, Zwiadowcy John Flanagan, Drużyna John Flanagan, Igrzyska śmierci Suzanne Collins, Kroniki Archeo Agnieszka Stelmazyk i niezmiennie od lat Harry Potter Joanne K. Rowling. Wśród najczęściej wymienianych w sprawozdaniach nazwisk pisarzy odnajdziemy takie jak:

Cassandra Clare, John Green, Liliana Fabisińska, Grzegorz Kasdepke, Francesca Simon, Andrzej Maleszka, Holly Webb. Wiele osób wypożycza też książki, które z humorem przekazują ciekawostki historyczne (np. seria „Ale historia”, „A to historia”), a także życiorysy sławnych pisarzy np. publikacje Anny Czerwińskiej-Rydel.

W wielu placówkach bibliotekarze wskazują na ważną współpracę z bibliotekami szkolnymi. Bibliotekarze placówek publicznych przychodzą do szkół, aby poczytać dzieciom, poinformować o nowościach wydawniczych i ciekawych wydarzeniach, konkursach. Z kolei nauczyciele organizują wycieczki do bibliotek publicznych, chętnie przygotowują uczniów na konkursy czy wieczory literackie, pomagają w organizowaniu tematycznych wystaw, włączają się w przygotowanie teatryków / akademii dla mieszkańców regionu. W kilku placówkach obserwuje się jednak zjawisko negatywne, uczniowie nie korzystają z bibliotek miejskich, bowiem nauczyciele rozliczają ich z liczby wypożyczeń w bibliotece szkolnej, a te wyniki mają wpływ na ocenę z zachowania na świadectwie. W ten sposób nauczyciele zrażają dzieci do wyboru bardziej interesującej książki, gdyż zostaną za to ukarani słabszą oceną. Warto w tym wypadku zaproponować, aby dołączyć statystyki wypożyczeń w bibliotece miejskiej do wspólnej puli pozytywnych działań ucznia (ocena z zachowania). Przecież w trosce o dobro młodego czytelnika na pewno bibliotekarze pomogliby nauczycielom w szkole.

Bibliotekarze dbają też o to, aby dzieci z ośrodków wychowawczych uczestniczyły w różnych warsztatach specjalnie dla nich przygotowanych, gdzie tak jak na przykład w Jaworzu poprzez współpracę z biblioteką można dążyć do poprawy sytuacji życiowej (edukacja, zachowanie, emocje) wychowanka.

Czytelnictwo dorosłych

W bibliotekach województwa śląskiego stale poszerzana jest oferta nowości wydawniczych dla dorosłych ze szczególnym uwzględnieniem cyklów literatury beletrystycznej, na które czytelnicy wręcz ustawiają się w kolejkach. W niektórych bibliotekach funkcjonują specjalne listy, na których można się zapisywać. Ponadto czytelnicy poszukują publikacji aktualnych, modnych, szczególnie polecanych w mediach lub przez znajomych tzw. pocztą pantoflową.

Kobiety preferują literaturę obyczajową, romansową, zaś mężczyźni częściej wybierają kryminały, thrillery, horrory. Ogólnie preferowana jest literatura piękna zwłaszcza amerykańska, angielska i skandynawska, współczesna powieść polska, fantasy, science-fiction, sensacja, powieści psychologiczne, a także literatura faktu, biografie, wspomnienia, reportaże, a także książki historyczne, przygodowe i podróżnicze. Wielu czytelników poszukuje również tytułów z zakresu medycyny, psychologii, pedagogiki, prawa, socjologii, rzadziej wypożyczane są publikacje z dziedziny sportu, religii czy fotografii. Dużą popularnością cieszyły się książki z serii *Duże litery* przeznaczone dla osób starszych i czytelników z wadami wzroku.

Ciekawymi inicjatywami mogą się pochwalić biblioteka w Bielsku-Białej, gdzie organizowany jest doroczny plebiscyt Bielska Lista Najpoczytniejszych Książek, oraz w Tychach, gdzie od lat przeprowadzany jest Plebiscyt „Biblioteczna Róża” na najpoczytniejszą i najpopularniejszą książkę. Ponadto Książnica Beskidzka na swojej stronie prowadzi akcję promującą regionalne publikacje zamieszczając recenzje książek dotyczących m.in. etnografii, historii, sportu, przyrody, sztuki, gwary, legend i literatury pięknej. Do tego celu została stworzona specjalna zakładka – rekomendowane. Ten sposób promowania rodzimych twórców jest niezwykle ważny z punktu widzenia miejscowego środowiska artystyczno-kulturalnego. Informacje o nowościach rodzimych twórców znajdziemy też na stronach innych bibliotek np. w Bytomiu, Sosnowcu.

Działania promocyjne w bibliotece związane są z prowadzeniem stron internetowych bibliotek, fanpage'ów na portalach społecznościowych, blogów, a nawet videoblogów jak znakomity projekt biblioteki w Jastrzębiu-Zdroju. Coraz więcej bibliotek zamieszcza informacje na Platformie Inicjatyw Bibliotecznych „Śląski Pegaz”, ale także publikuje artykuły w prasie fachowej i społeczno-kulturalnej, w tym w miesięczniku „Śląsk”, którego wydawcą jest Biblioteka Śląska. Większość bibliotek dba również o jak najlepsze kontakty z mediami, publikując na łamach lokalnej prasy, przygotowując spoty reklamowe do ogólnokrajowych, ale też lokalnych rozgłośni radiowych i stacji telewizyjnych. Biblioteki zamieszczają też informacje o swojej działalności na licznych portalach internetowych.

7.3.1. Oferta imprez w bibliotekach

Już od co najmniej kilkunastu lat obserwujemy diametralną zmianę w funkcjonowaniu bibliotek. Biblioteka dla smyka (Knurów), Gry z gromadzeniem, opracowywaniem i udostępnianiem zbiorów wciąż są najważniejszą działką w pracy biblioteki, ale nie jedyną. Wręcz należy stwierdzić, że jeśli biblioteka nie wykazuje się żadnymi inicjatywami wychodzącymi poza ramy sztywnego bibliotekarstwa – jest złą biblioteką. Należy zrozumieć, że czytelnictwo rozwija się równoległe z licznymi akcjami promującymi książkę, ale nie tylko. Biblioteki stają się centrami kultury, w których odbywają się przeróżne warsztaty, spotkania ze specjalistami czy spotkania tematyczne dla szczególnie zainteresowanych daną dziedziną. Dobrze działające biblioteki publiczne uzupełniają ofertę bibliotek szkolnych, wspólnie z nauczycielami organizują lekcje biblioteczne, spotkania autorskie, kluby czytelnicze, konkursy i warsztaty. Potrafią też włączyć w swoją pracę środowisko lokalne, organizują spotkania, udostępniają pomieszczenia na zebrania Klubów Seniorów, Związków Emerytów i Rencistów, Kół Gospodyń Wiejskich, miłośników regionu, lokalnych stowarzyszeń, grup literackich czy

artystycznych. Współpracują z samorządami przy organizowaniu świąt lokalnych i narodowych, czasem też kościelnych, a także pikników, kiermaszy, festynów. Współpracują z różnymi instytucjami i organizacjami m.in. z Uniwersytetem Śląskim, Instytutem Pamięci Narodowej, Państwową Akademią Nauk, domami kultury, PTTK, Ochotniczymi Strażami Pożarnymi, Polskim Związkiem Niewidomych, świetlicami środowiskowymi, ośrodkami wychowawczymi, ogniskami pracy twórczej, domami dziecka, domami pomocy społecznej, szpitalami, sanatoriami, pogotowiem ratunkowym, bibliotekami pedagogicznymi i szkolnymi, drużynami harcerskimi, fundacjami i wydawcami.

Biblioteki w różny sposób zachęcają do czytania. Ich działania można scharakteryzować na kilku płaszczyznach. Pierwsza z nich dotyczy podziału na grupy wiekowe i tego jak kolejne placówki adresują swoją ofertę. Można byłoby ją określić hasłem „Od malucha do seniora”, bowiem większość bibliotekarzy dostrzega potrzebę promocji czytelnictwa, wytwarzania dobrych nawyków czytelniczych u najmłodszych, a z drugiej strony rozciągają oni opiekę nad najstarszymi czytelnikami, którzy nie chcą skostnieć w swoich domach, będąc już na emeryturze, chcą aktywnie uczestniczyć w życiu swojej społeczności lokalnej, ale także w życiu kulturalnym. Jeśli prześledzimy ofertę bibliotek województwa śląskiego właśnie pod tym względem to okaże się, iż wszystkie grupy wiekowe ze szczególnym uwzględnieniem najmłodszych i najstarszych znajdują dla siebie odpowiednie zajęcia.

Dla najmłodszych oprócz coraz większej liczby bogato ilustrowanych książek, ale także książek-zabawek (rozkładanek, z puzzlami, w fantastycznych kształtach), w placówkach pojawiają się specjalne kąciki malucha, gdzie rodzice z dziećmi mogą wybrać odpowiednie książeczki. Dywany, kolorowe pufy i kanapy zachęcają, by w siedzibie biblioteki przeczytać fragmenty bajek, które później z zainteresowaniem można dokończyć w domowym zaciszu. Wiele bibliotek wspiera rozwój dzieci, ale także młodych matek – specjalnie dla nich organizując zajęcia, spotkania z ekspertami. Wtedy też biblioteka staje się miejscem przyjaznym, radosnym, alternatywą dla bawilandii i innych placów zabaw, buduje się pozytywne wzorce do odwiedzania biblioteki z przyjemnością. Dziecko od początku kojarzy bibliotekę z miejscem pożądanym, z miejscem rozrywki, a przecież parafrazując słowa Wisławy Szymborskiej „nie ma rozpusty większej niż czytanie”. Dodatkowo pozytywnie na poziom czytelnictwa wpływa cykliczność spotkań w bibliotece tak, aby utwalić czytelnikom potrzebę odwiedzania księżnicy, by zaangażowali się emocjonalnie w rozwój swojej placówki.

Ponadpokoleniowo

Biblioteki w trosce o ponadpokoleniową więź potrafią organizować jednorazowe akcje (np. „Czytające babcie” – maraton czytania przed siedzibą biblioteki w Cieszynie), a nawet cykliczne spotkania klubów dla całych rodzin (np. Klub Młodych Mam w Jeleśni; Klub Czytających Rodzin „Czytalińscy” w Żorach, Klub Czytających Dziadków w Jaworznie) czy warsztatów dla dzieci i ich rodziców (np. Klub Małego Artysty czy „Kolorowe spotkania Czwartkowe” w Czechowicach-Dziedzicach). Wśród innych imprez, które adresowane są do całej społeczności lokalnej warto odnotować akcję skierowaną do wszystkich mieszkańców „Gra Gminna CRh+” (Czytanie mamy we krwi), polegającą na odwiedzaniu biblioteki gminnej (w Pawonkowie i jej filii w Lisowicach) oraz wykonywaniu zadań, zdobyciu pieczętek oraz haseł i cytatów ukrytych w różnych miejscach na terenie gminy. Dzieci i ich opiekunowie odwiedzają biblioteki z okazji takich świąt jak Dzień Babci i Dzień Dziadka, Dzień Matki, Dzień Ojca i Dzień Dziecka. Organizowane są wówczas występy artystyczne, wystawki okolicznościowe i poczęstunki, np. cykliczne „Godziny dla rodziny” w Jastrzębiu-Zdroju, „Święto Rodziny” w Jaworznie.

Najmłodszy – żłobek, przedszkole

Kluczowym okresem dla kształtowania się aktywnych postaw wobec tekstów i słowa pisanego są dzieciństwo i młodość. Stąd coraz częściej bibliotekarze starają się przyciągnąć do swoich placówek najmłodsze dzieci wraz z rodzicami i opiekunami, którzy będą czytać dzieciom. W wielu placówkach organizowane są też zajęcia dla dzieci, które jeszcze nie trafiły do żłobków i przedszkoli. W Siemianowicach Śląskich zbierała się Grupa Zabawowa „Maluch w Bibliotece”, w gminie Suszec prowadzone były Suszeckie Grupy Zabawowe, gdzie zajęcia dla maluszków animował nauczyciel bibliotekarz. W programie zajęć możemy odnaleźć zabawy integracyjne, paluszkowe, z wykorzystaniem chusty i tunelu Klanza, pokazy magii, zajęcia plastyczne, ale też typowe zabawy charakterystyczne dla tzw. placów zabaw z basenem z piłeczkami.

Z kolei w Czechowicach-Dziedzicach organizowane były integracyjne spotkania pod hasłem: „Kulturkowo – zajęcia rozwijające potencjał twórczy dzieci w wieku od 1,5 do 3 lat”. W Katowicach odbywały się zajęcia pod hasłem „3B. Bajtel-Bajka-Biblioteka”, w czasie których niemowlaki i dzieci do trzeciego roku życia w atmosferze zabawy poznawały fascynujący świat literatury. Zaś w Jaworznie odbywały się cykliczne zajęcia dla dzieci od 1 do 4 roku życia „Wróżka dla Maluszka”. W ramach zachęty, by najmłodszy również czytali przeprowadzono np. akcję „Zapisz dziecko do biblioteki” (Ornontowice), polegającą na tym, że wśród nowo zapisanych dzieci do lat 5 rozlosowano nagrody książkowe. Z kolei w Żorach odbyła się akcja „Książka dla Trzylatka”, a w Gliwicach „Zapisz malucha do biblioteki!”. W roku 2016 można było się włączyć w Ogólnopolski Projekt Edukacyjny „Mały miś w świecie wielkiej literatury”, promujący czytelnictwo wśród najmłodszych dzieci, najczęściej w przedszkolach, ale czasem i w bibliotece (np. Kuźnia Raciborska).

W wielu bibliotekach uroczyste pasowanie poprzedza lub towarzyszy uzyskaniu możliwości samodzielnego wypożyczenia woluminów. To wydarzenie pozwala na uzyskanie swoistej przepustki do bycia pełnoprawnym czytelnikiem. Wagę

wydarzenia pozwala również podkreślić fakt, że do przedszkoli przychodzą bibliotekarze, by poczytać dzieciom książeczki i podzielić się nowościami wydawniczymi. Dzięki temu budują pozytywne relacje z maluchami, które raz serdecznie powitane w murach biblioteki stają się jej częstymi gośćmi. Wiele bibliotek proponuje specjalne bonusy dla maluszków np. Krupski Młyn prowadzi akcję „Książka na dzień dobry – wyprawka dla malucha”. Powodzeniem cieszą się projekty takie jak „Od przedszkola do książkowego mola” (Świerklaniec), pasowanie na „Książkowego rycerza” (Tworóg, Koziegłowy) czy „Rycerskie pasowanie na Czytelnika” (Siewierz), Dzień otwarty w Bibliotece dla przedszkolaków (Wielowieś), „Moje pierwsze spotkanie z książką w bibliotece” (Blachownia). Warto też odnotować podobne pomysły np.: cykliczne spotkanie Biblioteka Kocha Smyka, Klub Smoczków Literackich (Bielsko-Biała), Spotkania bajkowe dla przedszkolaków z cyklu „Czytamy zamiast mamy” (Bytom), „Zabawy z Bystrzakiem” (eksperymenty i magiczne sztuczki) w Dąbrowie Górniczej, Biblioteka dla smyka (Knrów), Gry i zabawy naszych dziadków (Tarnowskie Góry), Klub Motyli Książkowych (Jaworzno, Tychy), Klubik Molików Książkowych (Krzanowice), Biblioteczna Akademia Przedszkolaka (Jastrzębie-Zdrój), „Magiczna moc bajki, czyli poczytajmy razem” (Sosnowiec), Klub Maluszka (Ruda Śląska), Klub Malucha (Racibórz), Nauka czytania dla maluszków (Tarnowskie Góry).

Książka dla przedszkolaka

Prawie każda biblioteka pamięta o współpracy z miejscowymi przedszkolami. Wśród ciekawych propozycji można zaznaczyć cykle „Czytające Przedszkole” w Ślemieniu, gdzie przedszkolaki miały okazję poznać bibliotekę i po raz pierwszy wspólnie na specjalnie do tego celu założone konto swojej grupy przedszkolnej – wypożyczyć książki do czytania w przedszkolu, poza tym godne naśladowania są akcje „Wychowanie przez czytanie” w Czerwoncu-Leszczynach i Kłobucku. Dla dzieci, które jeszcze nie potrafią czytać lub są w trakcie nauki warto organizować tzw. głośne czytanie, podczas którego maluchy poznają treść książek, jednocześnie wysłuchane opowieści rozbudzają ich wyobraźnię, kształcą zdolności językowe oraz wzbogacają słownictwo. Na uwagę zasługują takie projekty jak „Całe Jaworzno czyta dzieciom”, gdzie ideę głośnego czytania dzieciom szerzą nie tylko rodzice, ale też przedstawiciele lokalnej władzy, politycy, artyści i działacze kultury. Innym przedsięwzięciem w ramach głośnego czytania była „Bajka z... ciastkiem”, w czasie której katowickie dzieci słuchały bajek „na słodko”, a także akcja czytania najmłodszym „Czytam Ci już, gdy jesteś w brzuszku, mój kochany maluszk” (Mysłowice) oraz „Poranki Baśniowe” (Ruda Śląska).

Wiele placówek adresuje swoją ofertę dla młodych matek z dziećmi. Specjalnie dla nich organizowane są spotkania ze specjalistami, m.in. logopedami, psychologami, pedagogami, rehabilitantami. W Koziegłowach powstała „Jesienna Grupa zabawowa w bibliotece” – cykl spotkań z maluchami, które oprócz słuchania bajek, ćwiczyły rączki i wyobraźnię. Ich mamy w dotyczącą edukacji żywieniowej kobiet, pielęgnacji dzieci, wymienić doświadczenia z innymi rodzicielkami. W Bytomiu działa Klub Czytających Rodzin, zaś w Łędzinach Klub Mam Chustujących, które w miłej atmosferze dyskutują o szeroko rozumianym parentingu. W Gliwicach przeprowadzono akcję „Talerz Malucha”, dotyczącą edukacji żywieniowej kobiet w ciąży, kobiet karmiących oraz rodziców dzieci w pierwszym roku życia. Z pewnym akcentem na czytelnictwo odbyły się przy współudziale Fundacji Tato.net Warsztaty Świadomego Ojcostwa w Psarach, na których ojcowie poznali tajniki swojej roli w życiu dziecka (podkreślono rolę czytania dzieciom).

Biblioteka otwarta na młodych

Dzieci, które już samodzielnie czytają, można zachęcać do czytania na różne sposoby. Tu bardzo ciekawym pomysłem wykazała się biblioteka w Zbrostawicach, organizując akcję „Wieża czytelnicza”, polegającą na tym, że młody czytelnik najpierw czyta 15 minut książkę w bibliotece i dopiero gdy mu się spodoba wybrana pozycja, zabiera ją do domu. Z drugiej strony dziecko po przeczytaniu fragmentu dostaje cegielkę potwierdzoną datą i podpisem bibliotekarza, w ten sposób buduje wieżę. Dzieci rywalizują ze sobą dążąc do zbudowania jak najwyższej wieży z cegiełek.

Pożądaną formą promującą bibliotekę jako miejsce przyjazne dzieciom są „Urodziny w bibliotece” – jako alternatywa dla klubów i parków dziecięcej rozrywki. Bibliotekarze przygotowują program imprezy w oparciu o zabawy inspirowane postacią bohatera książkowego, wybranego przez solenizanta.

Bibliotekarze w oparciu o wiedzę z zakresu biblioterapii organizują zajęcia dla dzieciaków takie jak: „Bajkoterapia – sztuka radzenia sobie z emocjami” (Jaworzno), Książka jest dobra na wszystko (Mikołów). Uzupełnieniem zajęć biblioterapeutycznych są też spotkania z okazji Światowego Dnia Wiedzy na Temat Autyzmu (2 kwietnia w Blachowni), Spotkania biblioterapeutyczne dla dzieci z autyzmem (Jaworzno) oraz „Zapał się na niebiesko dla autyzmu” (Cieszyn).

Wśród ciekawych inicjatyw warto odnotować takie jak:

- Booktalking – rozmowy o książkach (Cieszyn, Wojkowice)
- „Akademia Małych Odkrywców” (Czechowice-Dziedzice)
- Pojmij w mig! – cykl zajęć wykorzystujących techniki pamięciowe dla dzieci w wieku 6-8 lat (Dąbrowa Górnicza)
- Bibliosafari oraz Herbatka u Królowej (Gliwice)

- obchody Światowego Dnia Czytania Komiksów (Gliwice)
- Bajki z rzutnika – stare kino dla dzieci w bibliotece (Pszczyna)
- Parada Bajkowych Postaci (Racibórz) oraz Korowód Postaci Bajkowych (Sosnowiec)
- zajęcia świetlicowe z okazji Międzynarodowego Dnia Czekolady (Sosnowiec)
- Międzynarodowy Dzień Kropki (Sosnowiec)
- Klub Małego Artysty „Plastuś” (Świętochłowice)
- Palcem po mapie – cykl warsztatów podróźniczych (Świętochłowice)
- „Barwy naszych myśli” spotkania dla dzieci, podczas których tworzyły ilustracje inspirowane słuchaniem tekstu literackiego (Świnna)

Niektóre biblioteki nawiązały współpracę ze szkołami w zakresie wspólnej promocji rodzinnego czytania w ramach ogólnopolskiego projektu Wielka Liga Czytelników. Wieloetapowy konkurs sprawia, że dzieci wraz z rodzicami wypożyczają książki i wspólnie rozwiązują quizy, testy. Warto organizować też ponadpokoleniowe konkursy aktywizujące np. „Czytał dziadek, czytał tata, czytasz ty?” (Racibórz).

Najtrudniej dotrzeć do młodzieży gimnazjalnej, która masowo odchodzi od czytelnictwa. Aby przyciągnąć ich do biblioteki specjalnie dla nich odbywają się m.in. warsztaty matematyczne, z fizyki czy chemii. Już dla małych dzieci przygotowano warsztaty „Reksio-naukowiec”, a dla nieco starszych warsztaty literacko-chemiczne (Pszczyna), zaś w Strumieniu działa Dziecięca Akademia Naukowa. Ciekawą inicjatywę zaproponowano w Radlinie – „Mądra głowa” cykliczne warsztaty dla młodzieży, poprawiające pamięć i koncentrację, z kolei w Jaworznie z myślą o dorastającej młodzieży przygotowano cykl prezentujący różne profesje pod hasłem „Mój zawód moją pasją”.

W ostatnim czasie swoisty renesans przeżywają gry planszowe i towarzyskie, modne na powrót stają się gry – rodzinne, strategiczne, karciane, ale także łamigłówki, quizy, puzzle. Warto podkreślić ciekawe pomysły, które odciągną potencjalnych czytelników od komputera. Odejście od nowinek technicznych w kierunku tradycyjnych form spędzania czasu budzi nadzieje na powrót do czytania. Wśród ciekawych pomysłów na czas z grami warto wymienić:

- Planszolandia – gry bez prądu (Czechowice-Dziedzice)
- Zagraj z nami planszówkami „Przywracamy do życia dawne gry i zabawy” (Suszec)
- WyGRYwamy – turnieje gier planszowych (Cieszyn)
- Planszówki z bibliotece (Czeladź)
- Biblioteka Planszówek (Dąbrowa Górnicza)
- Klub Gier Planszowych (Gliwice, Jaworzno, Katowice)
- Zgrajmy się w Bibliotece! (Katowice)
- Gra planszowa zabawa odlotowa – turnieje rodzinne (Knurów)
- Gry bez prądu (Ornontowice)
- Bajkogry (Pawłowice)
- Raciborska Pora Grania (Racibórz)
- Klub Gier Planszowych „Pionek” (Świętochłowice)
- Szkolna Liga Szachowa (Świętochłowice)
- Turniej Scrable (Świętochłowice)
- „Twoja kolej – odkryj gry planszowe” (Zabrze)
- IX Otwarte Mistrzostwa Zabrze w Skacie (Zabrze)
- Klub Pasjonatów Gry Planszowej Cashflow (Żory)

Bibliotekarze proponują także inne formy spędzania czasu, które mają pokazać dzieciom i młodzieży jak piękny i ciekawy jest świat bez komputera, tabletu czy konta na facebooku. Zrozumienie fenomenu otaczającej nas przyrody podkreśla inicjatywa biblioteki w Zabrzu „Odejdź od komputera, poznaj świat ptaków” tj. wycieczka po Zabrzeńskim Ogrodzie Botanicznym. Dla młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej w wielu placówkach przygotowywane są atrakcyjne warsztaty np. dziennikarsko-radiowe, chemiczne, animacji poklatkowej, programowania aplikacji mobilnych i robotów. Wśród godnych naśladowania projektów warto wymienić Klub Młodego Dziennikarza Akapit w Bytomiu – warsztaty dziennikarskie połączone z tworzeniem własnej gazetki, powstającej we współpracy z ogólnopolskim portalem edukacyjnym Junior Media. Z kolei Dąbrowa Górnicza przygotowała projekt „Liga Młodych Przedsiębiorców”, w czasie której rozwinięto tematykę z zakresu podstaw przedsiębiorczości, pod hasłem „Inteligentny (smart)biznes – w kierunku

nowych wyzwań”. Młodzież zaciekał też cykl spotkań „Literatura i psychologia” w Mikołowie.

Biblioteki pamiętają również o przygotowaniu ciekawej oferty dla dzieci, rzadziej dla młodzieży w czasie ferii zimowych oraz wakacji, często nazywanych Biblioferiami, Bibliowakacjami i Bibliolatem. Odbywają się wówczas różnorodne projekty, na które warto zwrócić uwagę lub naśladując dobre wzorce – przenieść je do swoich placówek. Bibliotekarze stawali się animatorami zabaw tematycznych i sportowych, prowadzili kreatywne warsztaty literacko-plastyczne, konkursy, ogólnorozwojowe lekcje biblioteczne. Często też organizowali wizyty w instytucjach kultury i wyjazdy do atrakcyjnych miejsc w regionie. W wielu placówkach wśród interesujących form pracy w wakacje i ferie można wyróżnić: spotkania z autorami, ilustratorami, tłumaczami, spacerami miejskimi, gry osiedlowe, podchody, zajęcia multimedialne, imprezy plenerowe.

Wśród organizowanych przez bibliotekarzy atrakcji w plenerze warto odnotować te, które nastawione były nie tylko na rozrywkę, ale przygotowane były z myślą o inicjowaniu mody na czytanie wśród społeczności lokalnej, np.:

- Happening czytelniczy z radiem 90 na cieszyńskim Rynku (Cieszyn)
- Biblioteka? Naturalnie! – gra miejsko-terenowa dla dzieci i rodziców (Czeladź)
- Literacka majówka oraz plenerowy piknik w ramach II Festiwalu Bajki (Częstochowa)
- Jarmark Bajek i Baśni na Dzień Dziecka (Dąbrowa Górnicza)
- Biblioteka na plaży. Robinsonada i „Czytelnia pod chmurką” (Dąbrowa Górnicza)
- Plenerowe Biblioteczki (Gliwice)
- malowanie oznaczeń na drogach i chodnikach „Wszystkie drogi prowadzą do biblioteki” (Jeleśnia)
- III Festiwal Zaolziański – przygotowanie kiermaszu książki czeskiej i inne liczne imprezy outdoorowe (Katowice)
- „Letnie Żabkoczytanie” akcja czytelnicza na basenie w Łaziskach Górnych
- Biblioteka pod Chmurką (Piekary Śląskie)
- Mobilna wypożyczalnia na kąpielisku „Czytaj z Rudą” (Ruda Śląska)
- plenerowy „Festiwal Malucha” (Rydułtowy)
- III Maczkowski Plener Czytelniczy (Sosnowiec)
- Majówka z Biblioteką (Świętochłowice)
- „Śniadanie na polanie” (Tarnowskie Góry)
- Niedziela z książką na Placu Baczyńskiego „Urodziny Biblioteki” (Tychy)
- Konkursy – zdrowa rywalizacja w bibliotece nie tylko dla dzieci i młodzieży

Długo by wymieniać jak fantastyczne pomysły mają niektóre Biblioteki, by poprzez konkursy zachęcić do odwiedzenia placówki. Idea grywalizacji przyświeca czytelniczym rankingom, plebiscytom i klasyfikacjom. Na przykład w ramach aktywizacji dzieci i młodzieży można zaproponować zbieranie punktów nie tylko za wypożyczenie książki, ale również za wykonanie ilustracji do przeczytanej książki, napisanie recenzji, udział w imprezach bibliotecznych czy przyprowadzenie nowego czytelnika. Nagrodami w tego typu konkursach mogą być książki albo „książkowe” gadżety takie jak zakładki, zabawki-bohaterowie bajek lub koszulki z ich wizerunkami. Oto tylko niektóre z konkursów jakie ogłosiły biblioteki województwa śląskiego, są wśród nich już renomowane wydarzenia, ale też nowe, może niezbyt znane, lecz godne polecenia:

- IX edycja Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego im. Władysława Stefana Sebyły (Będzin)
- „Wierszobranie” IX edycja Międzyprzedszkolnego Konkursu Recytatorskiego Autorów Poezji Dziecięcej (Będzin)
- „Potyczki językowe” III edycja integracyjnego konkursu literackiego dla dzieci z problemem mówienia (Będzin)
- Konkurs plastyczny „Twój prezent dla Polski” (Bielsko-Biała)
- III Międzyszkolny Konkurs Czytelniczy „Na tropie tajemnicy” (Cieszyn)
- IV Dąbrowskie Dyktando „Walka z Bykami, czyli ortograficzna corrida” (Dąbrowa Górnicza)
- SING UP Festival – piąta edycja Festiwalu Piosenki (Dąbrowa Górnicza)
- XI Międzynarodowy Konkurs Graficzny na Exlibris oraz Ogólnopolski Konkurs na Ekslibris Młodych im. Andrzeja Znamirońskiego (Gliwice)
- Konkursy czytelnicze – Wytupuj Noblistę (Jastrzębie-Zdrój)
- VI Międzyszkolny Konkurs Recytatorski Poezji Juliana Tuwima (Jastrzębie-Zdrój)
- XX Ogólnopolski Międzyszkolny Konkurs Literacki o „Złote Pióro Prezydenta Jaworzna” (Jaworzno)

- „Ubrani w książkę – sleeveface w bibliotece” – Powiatowy Konkurs Fotograficzny (Kłobuck)
- Konkurs Mitologiczny „Mitologia wiecznie żywa II” (Krzepice)
- XVII Turniej Wiedzy o Książce i Bibliotece – dla uczniów klas V i VI szkół podstawowych (Łazy)
- XIV Gminny Przegląd Jasełek Szkolnych (Pilica)
- IX Ogólnopolski Przegląd Twórczości Literackiej „Debiuty 2016” (Racibórz)
- XV Międzyprzedszkolny Przegląd Kolęd (Racibórz)
- IX Wojewódzki Konkurs Plastyczny „Świat malowany plasteliną” (Rędziny)
- Powiatowy Konkurs Literacki „Świąteczne pragnienia” (Rędziny)
- XVIII Gminny Konkurs Recytatorski (Rędziny)
- XII Finał Konkursu Poetyckiego im. Ks. Norberta Bończyka (Ruda Śląska)
- XXIII Regionalny Konkurs Recytatorski (Sławków)
- Gminny Konkurs Recytatorski „Poezja Karola Wojtyły – Jana Pawła II” (Szczekociny)
- XIV Międzyszkolny Konkurs Literacki na napisanie autorskiej baśni pt. „A oto moja baśń właśnie” (Tarnowskie Góry)
- XXII Gminny konkurs kolęd i pastorałek oraz konkurs plastyczny Moje Boże Narodzenie (Wilkowice)
- „Booktalking, czyli gawęda o książce” (Wojkowice)
- XXI Miejski Konkurs Ortograficzny dla gimnazjalistów (Zabrze)
- XV Miejski Konkurs na Inscenizację Utworów Literackich (Zabrze)
- Konkurs gminny „Mistrz Pięknego Czytania” – czytanie noweli Sienkiewicza (Żarki)

Biblioteka dla dorosłych

Najbogatsza oferta bibliotek dla dorosłych dotyczy zajęć z seniorami. Wiele placówek współpracuje z Uniwersytetami Trzeciego Wieku, Domami Pomocy Społecznej, Domami Seniora, Kołami Emerytów, Rencistów i Inwalidów, czasami też z lokalnymi stowarzyszeniami i fundacjami, działającymi na rzecz osób starszych.

Dla seniorów, tam gdzie jest możliwość korzystania z oferty Uniwersytetu Trzeciego Wieku organizowane są spotkania ze specjalistami, prelekcje, warsztaty. Seniorzy mogą posłuchać różnorodnych wykładów, ale również skorzystać z zajęć fakultatywnych (np. joga, język angielski, gimnastyka, zajęcia komputerowe czy artystyczne). Dla seniorów organizowane są też spotkania wigilijne Aktywny Senior 50+ (np. Wilamowice), a także wystawy prac plastycznych, rękodzieła członków stowarzyszeń czy innych organizacji związanych z lokalną ziemią. Wśród najciekawszych pomysłów aktywizacji seniorów warto wymienić organizowaną przez bibliotekę w Koziegłowach „Galę 1. Scena drugiej Młodości”, z okazji której do Koziegłow przyjechały Uniwersytety Trzeciego Wieku z Zawiercia, Radomska i Częstochowy. Była to okazja do wymiany doświadczeń, wspominków, wydarzenie uświetnił koncert Janusza Potempskiego z Zespołem Szanty Poetry z Warszawy. W Dąbrowie Górniczej powstała Akademia Młodych Duchem, w ramach której zorganizowano różnorodne warsztaty dla starszych osób w tym kosmetyczne, z historii sztuki i ceramiki, filcowania czy eko-kompozycji. Warto też odnotować takie projekty biblioteczne jak:

- Będziński Uniwersytet Trzeciego Wieku
- Klub Seniora (Będzin)
- Harcerski Krąg Seniorów (Czeladź)
- „Podróże po literaturze” z kołem Emerytów, Rencistów i Inwalidów (Szczekociny)
- Czas seniora – cykl warsztatów w Łaziskach Górnych np. Dzień Kobiet po Śląsku
- „Kapeluszowy zawrót głowy, czyli babski comber dla seniorek” (Sosnowiec)

Biblioteki w swojej ofercie dla dorosłych starają się zapewnić atrakcje promujące biblioteki jako nowoczesne centra kultury. Wśród nich m.in. Randka w ciemno z książką, Wymiana książek – „Z półki na półkę” (m.in. Ruda Śląska), Nie pamiętam tytułu, ale okładka była... czerwona, Książka do poduszki, Taniec szkocki (Dąbrowa Górnicza), Warsztaty makijażu (Gliwice), Winył Giełda dla kolekcjonerów winylowych płyt (Jastrzębie-Zdrój).

Tematyczne inspiracje

Zdrowie jest najważniejsze – wiedzą to również bibliotekarze, którzy proponują swoim czytelnikom najnowsze publikacje o zdrowej diecie, odżywianiu, chorobach i sporcie (ze szczególnym uwzględnieniem techniki nordic walking dla seniorów), a przy tym organizują akcje poboru krwi: Radosne Dni Dawców Krwi (np. Łękawica). W Bielsku-Białej w celu szerzenia

wiedzy na temat profilaktyki i promocji zdrowia działa Klub Zdrowia, podczas spotkań którego ponad 720 osób dowiedziało się m.in. o nietolerancjach pokarmowych, odżywianiu mózgu, regeneracji stawów i indeksie glikemicznym. W Bieruniu dużym zainteresowaniem cieszył się cykl spotkań z dietetyczką p. Akademia Zdrowia, a w Łaziskach Górnych – cykl „Otwarcia na zdrowie” o ziołarstwie, naturalnych metodach leczenia, medycynie alternatywnej, degustacje herbat ziołowych. Organizacja powyższych wydarzeń była okazją do promocji książek jakie na dany temat mają w swych zbiorach biblioteki.

W licznych placówkach odbywają się przeróżne warsztaty promujące rękodzieło i prace artystyczne (decoupage, florystyczne, bibułkarstwo, zabawka ludowa, origami, garncarstwo). Popularnością cieszą się warsztaty folklorystyczne, na których uczestnicy poznają regionalną sztukę zdobienia (kwiaty i wstążki z bibuły krepiny), dekorowania (np. palmy wielkanocnej, bombek, pierników), a także warsztaty tworzenia kwiatów czy drewnianych zabawek. Odbywa się wiele zajęć nastawionych na doskonalenie zdolności manualnych m.in. tworzenie bransoletek z wełny i muliny, pomponów z tiulu, biżuterii z siatki jubilerskiej, bransoletek kumihimo, filcowanie biżuterii na mokro, decoupage, szydełkowanie, haftowanie, szycie, lepienie z masy solnej lub papierowej, makrama, wykonanie ekologicznych świec zapachowych, pacynek czy bałwanków skarpetkowych, papierowa wiklina, łyko osikowe. Uczestnicy warsztatów poznają różne techniki papieroplastyki np. Iris Folding, quilling, papier Marche, kirinami i origami. Organizowane są też ciekawe warsztaty drukarskie, piapiersnicze, warsztaty robienia pudełek ze starych widokówek, warsztaty projektowania i zdobienia kartek z życzeniami na różne okazje, a nawet warsztaty dekorowania stołu. Wśród niecodziennych zajęć w bibliotekach można wymienić m.in. warsztaty cyrkowe, modelarskie, żeglarskie.

W roku 2016 odbywały się także warsztaty artystyczne o gatunkach muzycznych, na temat niekonwencjonalnych form książki i literatury (hiperteksty, powieści paragrafowe, teksty liberackie, książki artystyczne, powieści eksperymentalne). W ramach Laboratorium S.Z.T.U.K.I. w Katowicach przeprowadzono innowacyjne warsztaty na temat różnych metod wyrażania sztuki takich jak performance, instalacja, typografia, zaś w Raciborzu odbyły się warsztaty z malarzem, ilustratorem i karykaturzystą Szymonem Telukiem. W rankingu kreatywnych warsztatów łączących sztuki plastyczne z książką warto wspomnieć o zajęciach plastycznych dla dzieci inspirowanych książką interaktywną (Porąbka), a także PKRR, czyli cykliczne spotkania „pań przy robótkach ręcznych” z wykorzystaniem książek z działów gospodarstwo domowe, gastronomia, hotelarstwo oraz rysunek i rzemiosło artystyczne (Pilica).

Z książką ekologicznie, promocja wiedzy o ochronie środowiska

W wielu placówkach podkreśla się ogromną rolę ekologii w budowaniu lepszych warunków życia na ziemi. Organizowane są zajęcia promujące ideę recydingu, np. warsztaty tworzenia kwiatów z plastikowych butelek, bałwanków z jednorazowych kubków, ozdobnych słoiczek. Tematyka ochrony środowiska poruszana była na pogadankach ekologicznych, ale także np. na warsztatach upcyclingowych pod hasłem „dekoracje ze starych książek” (Koszarawa). Niektóre placówki brały też udział w programach edukacyjnych np. „EkoPaka – zamykamy obieg surowców” organizowany przez Interseroh Organizację Odzysku Opakowań S.A., czy „Ekodzieciak”. Wiele filii włącza się w akcję Światowego Dnia Sprzątania Świata, przygotowując lekcje biblioteczne o ekologii, segregowaniu śmieci (np. spotkania edukacyjne z dziećmi „Przyrodę szanujemy, więc odpady segregujemy” w Starzynie). W Pawłowicach zorganizowano konkurs wiedzy ekologicznej na podstawie literatury dziecięcej „EkoDraka dla przedszkolaka”. W Rędzinach odbyła się „Ekologiczna noc z książką”, podczas której uczniowie m.in. szukali powiązań na linii książka-papier-ekologia. W Częstochowie zorganizowano zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży „O wodzie i ekologii w literaturze”, zaś w Wodzisławiu Śląskim – „Tajemniczy recyding, czyli coś z niczego”. W Mierzęcicach funkcjonuje Klub Ekologa, w ramach którego uczniowie klas IV-VI szkoły podstawowej mają możliwość spotkania i porozmawiania z ciekawymi osobami zajmującymi się ochroną środowiska. W Będzinie natomiast organizowany jest Powiatowy Konkurs Ekologiczny MOJA ZIEMIA – CZYSTY ŚWIAT XVIII, edycja 2016 odbyła się pod hasłem: „Czy to miasto, wieś czy gmina tutaj wszystko się zaczyna”.

W minionym roku nie zabrakło też w bibliotekach tematyki kulinarnej i promocji najróżniejszych książek kucharskich. Ostatnio wszyscy celebryci je wydają, a to najlepszy sposób, by poprzez powoływanie się na osoby znane z telewizji, zachęcić do odwiedzenia bibliotecznych murów nawet najbardziej opornych na czytanie. W niejednej bibliotece między półkami rozchodzi się zapach aromatycznych kaw i herbat z różnych zakątków świata, nie ma bowiem nic przyjemniejszego niż dyskusowanie o książkach z kubkiem pachnącego napoju w dłoni. Najciekawsze były jednak warsztaty kulinarne z kuchnią regionalną w tle. W kilku placówkach prowadzone były warsztaty gotowania kuchni regionalnej, połączone z robieniem masła w maselnicy czy gotowaniem kwaśnicy (Jeleśnia).

Warto zaznaczyć, że tematyka regionalna to jeden z najważniejszych punktów w ofercie bibliotek województwa śląskiego. Wiele bibliotek przejęło ciężar najważniejszego centrum kultury w regionie, ale także zaszczytną rolę strażnika pamięci, który ze szczególną troską dba o zachowanie, dokumentowanie i upowszechnianie dziedzictwa kultury swojej Małej Ojczyzny. Dodatkowo miejskie księżnice, będąc w posiadaniu głównego archiwum piśmiennictwa regionalnego, stają się lokalnymi centrami informacji bibliograficznej (np. Sosnowiec, Bielsko-Biała). Poza tym, dzięki bibliotekom, odbywają się różnorodne imprezy o charakterze kulturalnym i edukacyjnym, np. gwara śląska stała się tematem licznych

spotkań, konkursów i prelekcji. Warto wspomnieć o ciekawych inicjatywach, które promują rodzimą mowę np. w Rudniku organizowany jest konkurs recytatorski pod hasłem „Poezja dziecięca w gwarze śląskiej”, w Chorzowie odbywają się „Śląskie Godki”, czyli spotkania wspomnieniowe mieszkańców, którzy opowiadają o przeszłości miasta, zaś w Katowicach zorganizowano spotkanie z Kasią Polak i Pauliną Gillner, które prowadzą bloga podróżniczego w gwarze śląskiej. W kilku placówkach odbyły się spotkania ze Stefanią Dyduch, która snuła opowieści gwarą o kuchni śląskiej, oraz ze Ślązaczką Roku Ewelina Sokół-Galwas. Do ciekawych pomysłów o tematyce regionalnej (nie tylko śląskiej) można zaliczyć:

- „Od Pomorza aż po góry dzieci chcą literatury” – zajęcia z edukacji regionalnej dla uczniów szkół podstawowych (Będzin)
- Zwyczaje i obrzędy na Śląsku Cieszyńskim – cykl regionalnych lekcji dla grup zorganizowanych (Cieszyn)
- „Skarby historii miasta Czechowic-Dziedzic i okolic” – cykl historyczny
- Klub Młodego Dąbrowianina – zajęcia regionalne dla uczniów podstawówki (Dąbrowa Górnicza)
- „Śląski Tydzień” (Gliwice)
- spotkanie ze znaną ludową gawędziarką Zofią Sordyl (Jeleśnia)
- Śląska Ojczyzna Polszczyzna – XVIII edycja konkursu recytatorskiego w gwarze śląskiej (Mysłowice)
- KakauSzale. Festiwal Literacki – targi książki śląskiej (Ruda Śląska)
- „Kino śląskie w bibliotece” (Ruda Śląska)
- Rybnickie Dni Literatury oraz Sosnowieckie Dni Literatury, które ukazują rodzimych twórców na tle literatury polskiej, stwarzają okazję do spotkań lokalnych autorów z literackimi gwiazdami
- Cykl wykładów „Portrety Górnoślązaków” (Siemianowice Śląskie)
- Tradycje rodzime, kultywowanie tradycji ludowych – „Szkubanie pierza” (Pawłowice)
- „Beskidzkie Godnie Święta” posiada z folklorystą Janem Gąsiorkiem i bibułkarką Marią Grzegorek (Wilkowice)

Poznanie Małej Ojczyzny jest punktem wyjścia do zapoznawania dzieci i młodzieży z historią Polski. W wielu bibliotekach przy okazji ważnych świąt narodowych i uroczystości państwowych organizowane były wystawy o tematyce patriotycznej, historycznej. Czasami tematyka narodowa stawała się punktem wyjścia do spotkań autorskich czy lekcji bibliotecznych. Warto odnotować takie wydarzenia jak Wieczór pieśni patriotycznych w Mierzęcicach, spotkania z Grupą Rekonstrukcji Historycznej „Beskidy” (Sośnicowice), cykl historyczny o regionie „Dawne Zarzecze – wspomnienia sprzed pół wieku” (Szczekociny), czy Bielskie spotkania z historią (Bielsko-Biała).

W tym miejscu wypada wspomnieć o idei Narodowego Czytania, która odbywa się rokrocznie pod patronatem Prezydenta RP, a w 2016 roku lekturą było Quo vadis Henryka Sienkiewicza. Z tej okazji odbyło się wiele ważnych imprez, w całym województwie 74 biblioteki zadeklarowały w swoich sprawozdaniach organizację wydarzeń w ramach akcji Narodowego Czytania, włączając w nią miejscowe elity. Co istotne patronem roku 2016 ustanowiony został Henryk Sienkiewicz, stąd w wielu placówkach ciekawe inicjatywy dotyczące jego osoby np. Konkurs dla gimnazjalistów „Czy Sienkiewicz był celebrytą?” (Pawłowice), I edycja Konkursu „Artyści i ich dzieła” pod hasłem „Na to liczę – że zaskoczysz mnie Sienkiewiczem” dla szkół podstawowych i gimnazjum (Będzin), Konferencja „Henryk Sienkiewicz – pisarz (nie?) znany” (Bielsko-Biała). W sumie ponad 40 bibliotek wymieniało w swojej ofercie rozmaite imprezy związane z obchodami Roku Sienkiewicza.

Kalendarz Bibliotekarza

Wiele bibliotek stara się dotrzeć do czytelników, zapraszając ich na imprezy organizowane z okazji nagłaśnianych w mediach akcji i świąt. Udział bibliotek województwa śląskiego w następujących świętach w 2016 r. deklarowało:

- 18 stycznia – Międzynarodowy Dzień Kubusia Puchatka – 14 bibliotek
- Drugi poniedziałek lutego – Dzień Bezpiecznego Internetu – 11 bibliotek
- 21 lutego – Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego / Międzynarodowy Dzień Dziedzictwa Językowego – 2 biblioteki
- 21 marca – Światowy Dzień Poezji – 1 biblioteka
- 27 marca – Międzynarodowy Dzień Teatru – 2 biblioteki
- 2 kwietnia – Międzynarodowy Dzień Książki dla Dzieci, „Noc z Andersenem” – 41 bibliotek
- 24 kwietnia – Światowy Dzień Książki i Praw Autorskich – 27 bibliotek
- 8-15 maja – Tydzień Bibliotek – 62 biblioteki
- 1-8 czerwca – Ogólnopolski Tydzień Czytania Dzieciom – 23 biblioteki
-

- 5 września, ale też 5 listopada – Międzynarodowy Dzień Postaci z Bajek – 6 bibliotek
- 27 września – Tydzień Zakazanych Książek – 10 bibliotek
- 29 września – Ogólnopolski Dzień Głośnego Czytania – 7 bibliotek
- 25 listopada – Światowy Dzień Pluszowego Misia – 42 biblioteki

Do innych wydarzeń, w organizację których włączają się biblioteki województwa śląskiego warto dodać popularne „Noce w Bibliotece” (40 bibliotek) oraz pojedyncze przypadki stematyzowane: Noc z Hobbitem, z Gwiezdnymi Wojnami, z bajką, z Harrym Potterem, Noc detektywów. Poza tym warto zauważyć, że blisko 70 placówek zadeklarowało czynne działania w ramach akcji „Cała Polska Czyta Dzieciom”, blisko 20 włączyło się w akcję „W podróży czytam... Herberta”, 13 w akcję „Odjazdowy bibliotekarz”, a blisko 10 w akcję masowego czytania „Jak nie czytam jak czytam” oraz w akcję „Czytam sobie w bibliotece”. Niezmiennie od lat w województwie śląskim prężnie działają Dyskusyjne Kluby Książki (DKK), w 47 bibliotekach udało się zorganizować aż 95 klubów, w tym 15 klubów dla dzieci i 13 klubów dla młodzieży. W porównaniu z rokiem 2015 jest to o 6 klubów więcej, w tym więcej o 3 kluby typu junior.

7.4. Nowe technologie wspierające rozwój czytelnictwa

Rok 2016 był w bibliotekach województwa śląskiego kolejnym rokiem godzenia tradycji z nowoczesnością. Zarówno wyposażenie jak i umiejętności bibliotekarzy w zakresie wykorzystania nowych technologii pozwalają spojrzeć optymistycznie w przyszłość czytelnictwa, które mimo początkowo znacznych trudności nie tylko konkuruje z nowymi technologiami, ale też stara się je wykorzystać do swoich celów. W związku z dynamicznym rozwojem księgozbiorów multimedialnych, a także zasobów udostępnianych on-line coraz więcej osób sięga do zbiorów **Śląskiej Biblioteki Cyfrowej** oraz **Cyfrowej Biblioteki Publikacji Naukowych ACADEMICA**, gdzie czytelnicy mają bezpłatny dostęp do cyfrowych zasobów Biblioteki Narodowej. W wielu bibliotekach księgozbiór wzbogacony jest o informacje pochodzące z internetowej biblioteki „Wolne lektury”, gdzie znajduje się około 3 tys. tytułów udostępnionych za darmo w domenie publicznej. Zwiększa się też liczba wypożyczeń zbiorów multimedialnych i elektronicznych, zwłaszcza dzięki systemom takim jak Ibuk Libra, Legimi, NASBI.

Coraz więcej bibliotek posiada katalogi on-line, innowacją jest udostępniany w Bielsku-Białej Dotykowy Bajeczny Katalog Dziecięcy „Molik” dla najmłodszych, który łączy w sobie funkcję katalogu bibliotecznego z oprogramowaniem edukacyjnym, podobnie o katalogu dla maluchów pomyślano w Raciborzu. Liczne biblioteki informują o swojej ofercie przez Internet, kontaktują się z czytelnikami za pomocą poczty elektronicznej oraz internetowych komunikatorów. Większość placówek udostępnia na miejscu czytelnikom komputery z dostępem do Internetu, możliwością drukowania, skanowania czy porozmawiania na Skypie. Bibliotekarze przygotowują liczne atrakcje dla czytelników z wykorzystaniem nowinek technicznych np. rzutników i tablic multimedialnych, odtwarzaczy DVD, cyfrowych aparatów fotograficznych, tabletów, iPadów, czytników, smartfonów. W niektórych placówkach znajdują się też konsole xbox. Okazuje się jednak, że zainteresowanie nimi jest często sezonowe.

Biblioteki znacznie częściej niż przed rokiem udostępniają publikacje w postaci e-booków, czytelnicy mogą korzystać z czytników e-książek. Biblioteki udostępniają e-booki w ramach **Konsorcjum Śląskich Bibliotek Publicznych**. Obserwowany jest wyraźny wzrost zainteresowania tą formą czytelnictwa przez zwiększenie pobrań kodów PIN umożliwiających dostęp do zbiorów. W kilku placówkach uruchomiono także dostęp do **NASBI**, platformy e-booków i kursów multimedialnych, prowadzonych przez Wydawnictwo HELION. W wielu bibliotekach można skorzystać z odtwarzacza cyfrowych książek mówionych Czytak. Pracownicy zgłaszają jednak konieczność ciągłego dokształcania użytkowników bibliotek w zakresie korzystania z zasobów elektronicznych. Stąd m.in. szkolenie takie jak „Cyfrowe czytanie dla dorosłych i seniorów” (Ornontowice). Tego typu zajęcia polegają na przedstawieniu oferty internetowej bibliotek, a także dotyczą praktycznych aspektów korzystania z książek elektronicznych. W niektórych bibliotekach korzysta się z kodów QR, dzięki którym można pobierać książki w postaci elektronicznej. W MBP w Gliwicach kody QR zostały użyte podczas Nocy Naukowców i Światowego Dnia Gier, by w ramach wspólnej zabawy odszyfrowywano hasła ukryte w kodach. Gliwicka placówka włączyła się w akcję międzynarodowego świata gier wszelkiego rodzaju i na różnych nośnikach pod hasłem International Games Day, w programie którego uwzględniono gry planszowe, gry na konsole, zabawę w escape room, poszukiwanie kodów QR, warsztaty tworzenia gier, grę z rozwijającą się fabułą oraz turniej układania puzzli na czas.

Biblioteki województwa śląskiego są coraz bardziej widoczne w sieci Internet, posiadają własne strony internetowe, prowadzą blogi, a nawet videologi jak MBP w Jastrzębiu-Zdroju, gdzie bibliotekarze przygotowują programy tematyczne o książkach, płytach czy filmach godnych zabrania z bibliotecznego półki. Na stronach internetowych, ale także na licznych portalach społecznościowych (m.in. Facebook, nasza-klasa, Instagram, Twitter, Pinterest) bibliotekarze zamieszczają relacje, zdjęcia, a nawet filmiki z organizowanych imprez, wystaw czy z lekcji bibliotecznych. Informują również o nowościach wydawniczych czy wynikach ważnych konkursów literackich (Nagroda Nike, Silesius, Orfeusz, Angelus, im. Wisławy Szymborskiej czy im. Koziołka Matołka).

Bibliotekarze organizują pokazy multimedialne o historii, tradycjach, kulturze swojej Małej Ojczyzny, ale też na różne inne

tematy, które interesują ich czytelników. Przygotowywane są nie tylko prezentacje multimedialne, ale także pokazy slajdów, prezentacje amatorskich filmów, a nawet występy karaoke.

W wielu bibliotekach organizowane są indywidualne, bądź grupowe, szkolenia z obsługi komputerów. Większość z nich dotyczy tzw. cyfrowych imigrantów, którzy urodzili się w epoce przedcyfrowej. Nowe media nie są ich naturalnym środowiskiem bytowania, lepiej korzysta się im z tekstu drukowanego, a w urządzeniach mobilnych wykorzystują tylko podstawowe funkcje. W minionym roku odbyły się liczne zajęcia z szeroko rozumianej edukacji medialnej, która gwarantuje świadome korzystanie z nowinek technicznych oraz Internetu. Do interesujących zajęć warto zaliczyć m.in. cykl „Lepszy Internet zależy od Ciebie” w Żorach oraz warsztaty bezpiecznego korzystania z Internetu w ramach projektu Fundacji Dzieci Niczyje „Sieciaki na wakacjach” (Będzin, Gliwice). Dla dzieci ciekawą propozycję przygotowano w Łazach, gdzie odbyły się zajęcia z iPadami pod hasłem „Selfuj się kto może!” oraz zajęcia komputerowe z edukacyjnymi i logicznymi grami pod hasłem „Wirtu@lne wycieczki z myszką”. Z kolei oferta dla dorosłych użytkowników skierowana była przede wszystkim dla seniorów. Wśród ciekawych zajęć warto wymienić:

- Komputerowa Szkoła Seniora (Będzin)
- „Surfowanie zaczyna się po pięćdziesiątce” – warsztaty komputerowe dla osób 50+ prowadzone przez Latarnika Polski Cyfrowej Grzegorza Bednarskiego (Bytom)
- „Cyberedukatorzy w bibliotece” warsztaty komputerowe dla osób powyżej 50 roku życia (Cieszyn)
- „Zaskocz wnuka” kurs komputerowy dla grupy seniorów z Uniwersytetu Trzeciego Wieku (Cieszyn)
- FotoSenior – warsztaty wykonywania i obróbki fotografii cyfrowej (Cieszyn)
- Komputery dla młodych duchem (Dąbrowa Górnicza)
- Serfujący Senior (Jastrzębie-Zdrój)
- Komputerowy Survival (Jaworzno)
- „Cyfrowi 50+” – bezpłatne kursy komputerowe w ramach projektu „Polska Cyfrowa Równych Szans” (Łazy)
- „E-kompetencje osób dorosłych” szkolenia dla osób 40+ (Łazy)
- „Z Internetem za pan brat” – bezpłatne kursy komputerowe dla seniorów (Kłobuck, Mikołów)
- „Z Biblioteki w komputerowy świat” warsztaty dla seniorów 50+ (Ornontowice)
- „Nie taki komputer straszny” (Pyskowice)
- „Internet 55+” (Racibórz)
- „Pierwszy krok w cyfrowy świat” (Szczekociny)
- Biblioteka Aktywnego Seniora – zajęcia komputerowe (Tychy)

Szczególnym powodzeniem cieszą się **warsztaty kodowania**, odbywające się w kilkudziesięciu placówkach m.in. przy wsparciu Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego. W ramach ogólnopolskiej akcji „Link do przyszłości – zaprogramuj swoją karierę” bibliotekarze zapraszali do swoich siedzib uczniów, którzy brali udział w warsztatach programowania. Działania bibliotek w zakresie łączenia nowych technologii z czytelnictwem organizowane są w ramach kampanii takich jak: Tydzień z Internetem (marzec), **Godzina Kodowania** (listopad), **Tydzień Kodowania** (grudzień). Dodatkowo warsztaty tego typu pokazują, że kodowanie to nie tylko przyszłościowa umiejętność, ale też źródło radości i satysfakcji. W różnych placówkach młodzi czytelnicy uczyli się kodowania robotów Finch, programowania procesorów, modelowania przestrzennego i druku 3D; odbywały się warsztaty z robotyki i programowania z wykorzystaniem klocków LEGO WeDo i LEGO Mindstorms. Aby rozwijać zainteresowania naukami ścisłymi niektóre filie organizują zajęcia techniczne i komputerowe np. w ramach Akademii Robota.

W wielu placówkach pracują z kolei specjalnie przeszkoleni „tablet masterzy” prowadzący zajęcia z tabletami – szczególnie dla dzieci i seniorów. „Tablety w Twojej Bibliotece” to zajęcia z obsługi iPadów dla dzieci i młodzieży oraz dorosłych, którzy korzystają z takich aplikacji jak – Elements 4D, Quiver, Chromville, iMovie, Ludzkie ciało, Photo Booth.

Wiele bibliotek oferuje też możliwość wzięcia udziału w **bezpłatnych kursach językowych on-line**. Popularnością cieszy się projekt „FunEnglish w bibliotece”. W licznych placówkach można za pomocą tej platformy językowej podszkolić język angielski, niemiecki, hiszpański, francuski, włoski. Przedszkolaki mogą skorzystać z pakietu FunJunior również w domach. Użytkownicy niektórych bibliotek mają też możliwość skorzystania z **kursów e-learningowych** „FunPakiet” z dostępem do darmowych kursów specjalistycznych takich jak fotografia, masaż, Photoshop. Z kolei w Rybniku udostępniono usługę drukowania platformy PrintGo.pl, a w Tychach uruchomiono dla czytelników dostęp do Systemu Informacji Prawnej LEX Sigma.

Dzieci z kilku bibliotek województwa śląskiego brały udział w konkursowym projekcie „Skąd się wzięły małpy w Internecie”, zorganizowanym przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego w Warszawie oraz Wydawnictwo Widnokrąg. W czasie zajęć konkursowych wykorzystano nowoczesne technologie (tablety), aby

zaprezentować uczniom historię Internetu (m.in. w Czechowicach-Dziedzicach).

Przy okazji korzystania z nowych technologii warto zaznaczyć, że kilka spośród bibliotek województwa śląskiego uznało za cenne szkolenie czytelników w zakresie internetowej etyki. To innowacyjne przedsięwzięcie powinno zainspirować inne placówki do przeprowadzenia podobnych zajęć z zakresu komunikacji internetowej, w tym bezpiecznego i kulturalnego korzystania z Internetu oraz norm internetowego *savoir vivre*'u.

7.5. Obsługa specjalnych grup użytkowników

Biblioteka we współczesnej rzeczywistości zajmuje wyjątkowe miejsce, którego rola nie ogranicza się wyłącznie do udostępniania posiadanych zbiorów. To placówka kulturalna, która wpływa na rozwój lokalnej społeczności, niejednokrotnie spełniając zadania informacyjne, edukacyjne jak i integracyjne. Bibliotekarze bowiem wyposażeni w odpowiednią wiedzę i umiejętności realizują różnorodne działania przy współpracy z odpowiednimi instytucjami opieki społecznej i organizacjami na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Biblioteka stara się zaspokajać zainteresowania i potrzeby czytelnicze różnych grup i jednocześnie potrzeby te kształtować. Ważne są zatem te działania, które wynikają z inicjatywy przeciwdziałania wykluczeniu z uczestnictwa w kulturze np. z powodu starszego wieku, chorób, niepełnosprawności lub ubóstwa.

Czytelnicy zagrożeni wykluczeniem społecznym stanowią wyjątkową grupę odbiorców bibliotek samorządowych województwa śląskiego. Wymaga ona bowiem większej uwagi ze strony wspomnianych placówek. Na bibliotekach spoczywa obowiązek takiego prowadzenia działalności, aby z jednej strony zachęcić specjalne grupy użytkowników do korzystania z usług bibliotecznych, z drugiej natomiast zapewnić im warunki umożliwiające pełne korzystanie ze zbiorów. Trud włożony w pokonanie barier i problemów wynikających z przygotowania odpowiedniej płaszczyzny współpracy z osobami starszymi, chorymi i niepełnosprawnymi zaowocował w 2016 r. licznymi, udanymi przedsięwzięciami o charakterze integracyjnym i terapeutycznym.

Filie szpitalne bibliotek

Ważnym punktem działalności bibliotek publicznych są prowadzone przez nie filie szpitalne. W roku 2016 było ich 15. Zapewnienie osobom przebywającym w szpitalu kontaktu z książką to ważne i odpowiedzialne zadanie. Nie polega jedynie na udostępnianiu zbiorów bibliotecznych. Placówki szpitalne organizują warsztaty biblioterapeutyczne, rozmowy i pogadanki z pacjentami a nawet spotkania o charakterze arteterapeutycznym. Ciekawą inicjatywą jest m.in. podjęta przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Bytomiu współpraca z działającą przy szpitalu Bytomską Szkołą Świadomego Rodzicielstwa. W jej ramach prowadzono zajęcia z bajkoterapii dla kobiet ciężarnych i osób im towarzyszących. Inną wartą odnotowania formą działalności są organizowane w filii szpitalnej MBP w Jastrzębiu-Zdroju wystawy fotografii. W roku 2016 odbyły się trzy tego typu ekspozycje. Należy pamiętać, że praca z książką skierowana do osób chorych i cierpiących wymaga nie tylko doboru odpowiednich materiałów czytelniczych, ale także autentycznego zaangażowania i chęci pomocy ze strony bibliotekarza prowadzącego zajęcia. Widać to między innymi w działalności filii szpitalnej Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Raciborzu. Oprócz zajęć biblioterapeutycznych pracownicy wprowadzili od stycznia 2016 roku sesje głośnego czytania przy łóżkach tych pacjentów, którym z powodu ciężkiego stanu nie dane jest uczestniczyć w typowych warsztatach. Bibliotekarze podkreślają, że często w tych spotkaniach nieocenioną rolę odgrywa także szczerza rozmowa z pacjentem.

Ponadto niektóre z bibliotek województwa śląskiego podjęły współpracę z zakładami karnymi. Organizują zarówno punkty biblioteczne, jak i spotkania z książką. Taką działalność prowadzi m.in. Biblioteka Śląska w Katowicach, Książnica Beskidzka w Bielsku-Białej oraz Miejska Biblioteka Publiczna w Sosnowcu. W Areszcie Śledczym w Sosnowcu funkcjonuje Dyskusyjny Klub Książki o nazwie Radocha. Ponadto prowadzone są tam prezentacje multimedialne dla osadzonych w ramach cykliw Polskie odkrycia i wynalazki oraz Ludzie teatru rodem z Zagłębia.

W tabelach poniżej przedstawiono dane dotyczące liczby czytelników oraz wypożyczeń w filiach i punktach bibliotecznych w szpitalach, domach opieki a także aresztach.

Tabela 1. Biblioteki szpitalne w województwie śląskim

Biblioteki szpitalne			Liczba czytelników	Liczba wypożyczeń
1	Bytom	F.18	258	1 627
2		F.24	148	981

3	Czeladź		102	1 296
4	Dąbrowa Górnicza		92	4 066
5	Jastrzębie-Zdrój		1 178	20 296
6	Jaworzno		575	7 103
7	Katowice	F.34	1 413	12 743
8		F.38	1 957	10 245
9	Orzesze		71	784
10	Racibórz		843	7 195
11	Siemianowice Śląskie		228	3 347
12	Tychy		889	22 509
13	Ustroń	F.1	622	3 255
14		F.2	972	4 607
15	Wodzisław Śląski		218	2 334
SUMA			9 566	102 388

Tabela 2. Punkty biblioteczne prowadzone przez biblioteki publiczne województwa śląskiego przeznaczone dla specjalnych grup użytkowników.

Punkty biblioteczne przeznaczone dla specjalnych grup użytkowników		Liczba czytelników	Liczba wypożyczeń
1	Punkt biblioteczny w Szpitalu w Będzinie	70	877
2	Punkt biblioteczny w Szpitalu Ogólnym w Bielsku-Białej	864	1 954
3	Punkt biblioteczny w Szpitalu Wojewódzkim w Bielsku-Białej	463	2 844
4	Punkt biblioteczny w Szpitalu Pediatrycznym w Bielsku-Białej	221	1 045
5	Punkt biblioteczny w Subrejonowym Ośrodku Leczenia Psychiatrycznego w Bielsku-Białej	26	369
6	Punkt biblioteczny w Diecezjalnym Ośrodku Wspierania Rodzin w Bielsku-Białej	24	85
7	Punkt biblioteczny w Areszcie Śledczym w Bielsku-Białej	1 389	5 556
8	Punkt biblioteczny w Domu Pomocy Społecznej „Kombatant” w Bytomiu	13	329
9	Punkt biblioteczny w Szpitalu Powiatowym w Mikołowie	67	2 539
SUMA		3 137	15 598

W przypadku osób niepełnosprawnych, uczestnictwo w sferze kultury jest często utrudnione z powodu częściowego lub zupełnego ograniczenia określonych możliwości percepcyjnych. Pokonywanie tego rodzaju barier dokonuje się za pośrednictwem wdrażania nowych rozwiązań technologicznych. Efektem tego jest szansa na ograniczenie wykluczenia osób niepełnosprawnych z dostępu do dóbr kultury. Stąd ważnym aspektem wyposażenia bibliotek publicznych województwa śląskiego jest specjalistyczny sprzęt techniczny przystosowany do potrzeb osób z dysfunkcją wzroku a także odpowiednio przygotowane stanowiska komputerowe.

Miejska Biblioteka Publiczna w Katowicach posiada linijkę brajlowską SuperVario 80, a także skaner przetwarzający tekst dokumentu na mowę. Gminna Biblioteka Publiczna w Bestwinie w roku 2016 wzbogaciła się o stanowisko komputerowe dla niepełnosprawnych wyposażone w program JAWS i specjalną klawiaturę. Do tej pory takie stanowiska funkcjonowały np. w MBP w Jaworznie, gdzie komputer wyposażony jest w oprogramowanie Window – Eyes. Niestety odnotować należy również fakt, że bardzo wiele placówek bibliotecznych województwa śląskiego nadal posiada stanowiska komputerowe nie przystosowane dla osób z dysfunkcją wzroku.

Osoby słabowidzące i niewidome chętnie korzystają również z urządzenia o nazwie „Czytاک”. Dzięki niemu mają dostęp

do zbiorów cyfrowej książki mówionej. W roku 2016 w ramach projektu Wypożyczalnia odtwarzaczy cyfrowej książki mówionej dla osób niewidomych i słabowidzących - Edycja 2016 ze Stowarzyszeniem Pomocy Osobom Niepełnosprawnym LARIX podpisały umowę na użyczenie urządzeń do odtwarzania książki mówionej Czytak Plus m. in. biblioteki w Będzinie, Dąbrowie Górniczej, Gliwicach, Pszczynie, Świętochłowicach oraz Goleszowie. Tego typu urządzenia posiadają również m.in. Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Rybniku (6 urządzeń) czy Miejska Biblioteka Publiczna w Czechowicach-Dziedzicach.

Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych

W roku 2016 można odnotować nie tylko tak widoczne zmiany w sferze przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu czytelników niepełnosprawnych jak zakup konkretnego sprzętu, ale i te dotyczące funkcjonowania odpowiednio przystosowanych stron internetowych. W 2016 roku Miejska Biblioteka Publiczna w Czeladzi zmieniła wygląd swojej strony internetowej, dostosowując ją do potrzeb niepełnosprawnych użytkowników. W związku z tym, strona została wzbogacona o możliwość powiększenia tekstu, jak również dostosowana do współpracy z programami czytającymi tekst. Zmiany te na pierwszy rzut oka drobne, stanowią jednak poważny krok w kierunku poprawy jakości życia osób niewidomych i słabowidzących. Podobne działania podjęto w Gminnej Bibliotece Publicznej w Goczałkowicach-Zdroju czy Gminnej Bibliotece Publicznej w Hażlachach.

Z myślą o osobach, które mają problem z doбором odpowiedniej literatury ze względu na małą czcionkę wiele bibliotek dysponuje specjalnymi wydawnictwami. Można wspomnieć tu m.in. Książnicę Beskidzką w Bielsku-Białej, która stale uzupełnia księgozbiór o tytuły z serii „Duże litery”, cieszącej się zainteresowaniem czytelników. Serię tę w swoim księgozbiorze posiadają również biblioteki np. w Będzinie, Bobrownikach, Bestwinie, Jaworzu czy Częstochowie.

Dla tych czytelników, którzy ze względu na swój stan zdrowia nie mogą osobiście wypożyczyć książki, biblioteki przygotowały specjalną ofertę. Wiele z placówek bibliotecznych województwa śląskiego proponuje wówczas tzw. Książkę na telefon. Wybrane przez użytkowników bibliotek pozycje są im dostarczane do domu. Można tu wymienić m.in. bibliotekę w Będzinie, Czeladzi, Czerwionce-Leszczynach, Orzeszu czy Jasienicy. W Gminnej Bibliotece Publicznej w Rudzińcu natomiast funkcjonuje tzw. Czytelnicza Walizka, zawierająca książki o różnorodnej tematyce dostarczane tym czytelnikom, którzy nie są zdecydowani na konkretne pozycje książkowe. Ta forma umożliwi nie tylko podtrzymanie czytelniczej pasji tych odbiorców, którzy sami nie mogą udać się do biblioteki na poszukiwania ciekawych tytułów, ale i pozwala im czerpać radość z książek, które za każdym razem stanowią miłe zaskoczenie. Na uwagę zasługuje tu również inicjatywa podjęta przez Miejską i Powiatową Bibliotekę Publiczną w Zawierciu. Wspomniana placówka posiada samochód przystosowany do przewozu osób niepełnosprawnych i dzięki temu proponuje czytelnikom starszym, chorym i niepełnosprawnym, dowóz do biblioteki. Osoby mające kłopoty z poruszaniem się, które chcą wypożyczyć książkę, poczytać czasopismo, a także skorzystać z Internetu mają zapewniony dostęp do księgozbioru.

Poprzez podejmowanie wielorakich działań i inicjatyw biblioteki województwa śląskiego manifestują swoją gotowość do wspierania różnorodnych form aktywności osób niepełnosprawnych. Liczne przedsięwzięcia takie jak wystawy, kiermasze czy przedstawienia mają na celu m.in. promowanie talentów i rozwijanie pasji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dają tym samym możliwość, rozwijania działalności artystycznej tychże osób a poprzez to ich realny udział w tworzeniu kultury. Wiele bibliotek prowadzi specjalne galerie promujące twórczość osób niepełnosprawnych. Należą do nich m.in. Mała Galeria w Bibliotece Śląskiej, Galeria Młodego Artysty Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Będzinie oraz Galeria Warto Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Wodzisławiu Śląskim. Miejska Biblioteka Publiczna w Czechowicach-Dziedzicach natomiast zorganizowała w 2016 r. dwie wystawy prac uczniów z Zespołu Szkół Specjalnych nr 4 w Czechowicach-Dziedzicach. Jedną z nich poświęcono zaburzeniu rozwoju, jakim jest autyzm.

Współpraca z osobami obciążonymi różnego typu niepełnosprawnością to często wyzwanie dla pracowników bibliotek publicznych. Pamiętać jednak należy, że trud włożony w przygotowanie odpowiednich działań daje wspaniałe korzyści. Warto wspomnieć chociażby Miejską Bibliotekę Publiczną w Chorzowie, której pracownicy podjęli się wymagającej wcześniejszego teoretycznego przygotowania, współpracy z przedszkolem Niebieski Zakątek dla dzieci autystycznych. Trudne początki zarówno dla dzieci jak i dla pracowników, przerodziły się w trwałą i owocną współpracę. Inną ciekawą formą spotkań dla niepełnosprawnych odbiorców był Integracyjny Turniej Szachowy zorganizowany przez Bibliotekę i Ośrodek Kultury Gminy Ożarówce w Tąpkowicach. Ponadto w roku 2016 prócz spotkań integracyjno-biblioterapeutycznych z czytelnikiem niepełnosprawnym biblioteki województwa śląskiego podjęły szereg działań mających na celu ułatwienie tymże osobom funkcjonowania we współczesnej rzeczywistości. Gminna Biblioteka Publiczna w Bestwinie przeprowadziła kurs języka migowego skierowany dla osób opiekujących się osobami głuchoniemymi. Natomiast Gminna Biblioteka Publiczna w Hażlachach zawiązała porozumienie ze Stowarzyszeniem na Rzecz Integracji TRATON PL w celu współpracy przy realizacji zamiejscowego punktu Regionalnego Ośrodka Informacji i Wsparcia dla osób niepełnosprawnych.

Ważnym i wciąż rozwijanym przez biblioteki polem działalności jest przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu osób starszych. Zdobyte przez seniorów umiejętności korzystania z komputera i Internetu wpływa w sposób szczególny na podtrzymanie ich aktywności zawodowej, polepszenie jakości życia, większą aktywność społeczną a przede wszystkim pełne uczestnictwo w życiu kulturalnym.

W Miejskiej i Powiatowej Bibliotece Publicznej w Będzinie funkcjonuje Komputerowa Szkoła Seniora. To cykl zajęć warsztatowych, podczas których uczestnicy uczą się wyszukiwania informacji w Internecie, zakładania konta e-mailowego, wysyłania poczty elektronicznej. W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Bytomiu natomiast już kolejny rok prowadzone są spotkania w ramach cyklu Surfowanie zaczyna się po pięćdziesiątce. Uczestnicy warsztatów mogą zapoznać się z funkcjami klawiatury, myszki i podstawami obsługi edytora tekstu. Duże zainteresowanie tego typu spotkaniami ze strony seniorów potwierdza ogromną potrzebę organizowania warsztatów komputerowych w placówkach bibliotecznych. Ponadto coraz częściej biblioteki w ramach wspomnianych zajęć wykraczają poza podstawową obsługę sprzętu komputerowego. Przykładem jest tu Miejska Biblioteka Publiczna w Piekarach Śląskich. W 2016 zainicjowano tu comiesięczny cykl aktywności Senior w Bibliotece dedykowany osobom dojrzałym. W jego ramach organizowane są m.in. spotkania tematyczne obejmujące nowe technologie – długopisy 3D, tablety, drukarki 3D, okulary VR. Podobnie biblioteki miejskie w Cieszynie czy Jaworznie oraz gminna w Miedźnej prowadzą zajęcia z wykorzystaniem nowych technologii takich jak np. aplikacje dostępne na tabletach.

Wspominając o osobach starszych i problemach, które mogą dotyczyć tej grupy społecznej, warto nie tylko omówić zagadnienie wykluczenia cyfrowego, ale także bezpieczeństwa seniora we współczesnym świecie. Na uwagę zasługują zatem działania podjęte przez Książnicę Beskidzką w Bielsku-Białej. Wspólnie z Komendą Miejską Policji zrealizowano w 2016 r. program, którego głównym celem było podniesienie bezpieczeństwa osób starszych w aspekcie przestępstw przeciwko mieniu oraz zagrożeń komunikacyjnych.

Większość bibliotek organizuje ponadto specjalne cykle edukacyjne skierowane dla osób starszych zorganizowane na wzór Uniwersytetów Trzeciego Wieku. Warto choćby wspomnieć Miejską Bibliotekę Publiczną w Czechowicach-Dziedzicach, która prowadzi dla osób starszych Akademię Pięknego Czasu. Akademia oferuje seniorom zajęcia dydaktyczne m. in.: naukę języków obcych na różnych poziomach zaawansowania, warsztaty komputerowe, zajęcia plastyczne a nawet ruchowe. To także wykłady na różnorodne tematy oraz wyjazdy o charakterze kulturalno-edukacyjnym. Biblioteka bowiem pełni rolę swoistego centrum społecznego, którego ważnym aspektem jest funkcja integracyjna. Organizowane spotkania to nie tylko okazja zdobycia wiedzy, ale przede wszystkim możliwość pogłębienia więzi wśród tej grupy czytelników. Towarzysząca spotkaniom wymiana poglądów i doświadczeń składa się m.in. na rozwijanie zainteresowań czytelniczych i przeciwdziałanie marginalizacji społecznej.

Niestety z przyczyn technicznych bądź finansowych w wielu placówkach bibliotecznych województwa śląskiego nadal istnieją bariery architektoniczne, które czynią dostęp do bibliotek dla osób poruszających się na wózkach, trudnym bądź nawet niemożliwym. Wiele z bibliotek mieszczących się w mniejszych miejscowościach boryka się z problemami dostosowania architektury do możliwości osób niepełnosprawnych (m.in. Kobiór, Psary). Stare budynki wymagają remontu i wprowadzenia usprawnień, odpowiednich wind i podjazdów dla osób niepełnosprawnych. Każdy rok za sprawą starań bibliotek przynosi jednak zmiany w kierunku udogodnień dla czytelników o specjalnych potrzebach. Tu należy wspomnieć bibliotekę w Gminie Bobrowniki, zmagającą się dotąd, z problemami dostosowania lokali mieszczących się w starym budownictwie do potrzeb niepełnosprawnych czytelników. W 2016 r. Urząd Gminy Bobrowniki przekazał budynek z przeznaczeniem na Bibliotekę Publiczną. Dzięki udziałowi w programie Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa Priorytet 2 Infrastruktura Bibliotek 2016-2020 otrzymano środki na remont przekazanego obiektu. Nowy lokal będzie spełniał kryteria dostosowania do potrzeb czytelników niepełnosprawnych. Ponadto w dwóch placówkach filialnych Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bytomiu mieszczących się w szpitalach w roku sprawozdawczym przeprowadzono działania remontowe, co w znacznym stopniu poprawiło warunki obsługi czytelników oraz komfort pracy obydwu placówek. W filiach szpitalnych Miejskiej Biblioteki Publicznej w Katowicach dokonano zmiany lokalizacji placówek, zastępując dotychczasowe pomieszczenia bardziej funkcjonalnymi, odpowiednio doświetlonymi i wyposażonymi. Stworzono m.in. warunki do prowadzenia zajęć z wykorzystaniem ekranu multimedialnego.

Tabela 3. Przykładowe działania bibliotek województwa śląskiego na rzecz specjalnych grup odbiorców

Biblioteka	Podjęte działanie na rzecz specjalnych grup użytkowników
MiPBP w Będzinie	Bank Podręczników prowadzony w ramach porozumienia ze Stowarzyszeniem „Dobre ręce”, udostępnił księgozbiór uczniom z najuboższych rodzin miasta Będzina. Potyczki językowe – III integracyjny konkurs literacki dla dzieci z problemem mowy, zorganizowany przy współpracy z Powiatową Poradnią Pedagogiczno-Psychologiczną w Będzinie.
Książnica Beskidzka	XIV Dni Integracyjne Zobaczmy siebie – impreza promująca wizerunek osoby niepełnosprawnej jako aktywnego członka lokalnego społeczeństwa.
MBP w Czechowicach-	Kolorowe spotkania czwartkowe – cykl warsztatów integracyjnych, na których dzieci oraz osoby starsze rozwijają swoje umiejętności pamięciowe oraz sprawność ruchową.

Dziedzicach	
MBP w Dąbrowie Górniczej	Aplikacje dla każdego – warsztaty dla seniorów z wykorzystaniem iPadów.
MBP w Gliwicach	POZYTYWNI.GLIWICE.PL. – miejska kampania społeczna, podejmująca działania w trzech zakresach: Pozytywni w sieci, Pozytywni wobec otoczenia oraz Pozytywnie różni.
MBP w Jastrzębiu-Zdroju	Surfujący Senior – projekt z zakresu edukacji cyfrowej. Kawiarenka Pod Sową – spotkania organizowane z myślą o osobach starszych. Różnorodna tematyka i forma spotkań: wykłady, koncerty muzyczne, wieczory poezji.
MBP w Jaworznie	Dancing – program muzyczno-poetycki dla seniorów nawiązujący do twórczości Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego. Kraina Łagodności – spotkania biblioterapeutyczne dla podopiecznych Domu Samopomocy Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym.
Biblioteka Śląska w Katowicach	Konserwatorium Biblioteki Śląskiej – warsztaty komputerowe i edukacyjno-artystyczne dla seniorów. Muzyka pod żaglami – projekt przeprowadzony wspólnie ze Śląskim Stowarzyszeniem Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski i Osobom z Upośledzeniem Umysłowym Szansa obejmujący cykl warsztatów i wyjazdów inspirowanych kulturą żeglarską dla osób niepełnosprawnych. III Wielkanocny Kiermasz Rękodzieła Artystycznego Osób Niepełnosprawnych połączony z warsztatami artystycznymi dla bibliotekarzy z bibliotek samorządowych oraz nauczycieli z województwa śląskiego.
GBP w Lelowie	Aktywne życie z pasją – klub seniora, w ramach którego odbyły się m.in. spotkania kulinarne, artystyczne oraz edukacyjne.
MBP w Mysłowicach	Spotkania z bajką i Spotkania z lekturą szkolną dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej. Senior 60+ w sieci – warsztaty komputerowe dla seniorów. Kreatywni juniorzy i aktywni seniorzy – cykl spotkań najmłodszych czytelników z seniorami, podczas których powstają plastyczne elementy do mini scenografii, wykorzystywane w zajęciach biblioterapeutycznych.
GBP w Ornontowicach	Starszaki w sieci – lekcje obsługi komputera dla seniorów.
GBP w Pawłowicach	Babcine bajanie – warsztaty, podczas których seniorzy czytają najmłodszym oraz wykonują proste elementy rękodzieła.
MBP w Piekarach Śląskich	Senior w Bibliotece – cykl obejmujący spotkania edukacyjne ze specjalistami z różnych dziedzin. Współpraca z terenowym kołem Amazonek – spotkania ze sztuką Ebru, warsztaty rękodzieła.
MBP w Rudzie Śląskiej	Punkty Pomocy Prawnej – bezpłatne porady dla seniorów, bezrobotnych, kombatantów. Projekcje filmów z audiodeskrypcją.
MBP w Sławkowie	O finansach... w bibliotece – cykl szkoleń dla seniorów, poświęcony edukacji ekonomicznej.
MBP w Zabrze	Czytelnia Sztuki dla osób niewidzących i niedowidzących, w których audiodeskryptor opisuje uczestnikom zajęć prezentowane dzieła sztuki. Abecadło z pieca spadło – pokazy pisma brajla i języka migowego. 50+ – szkolenia z obsługi komputera dla osób starszych

Dział Integracyjno-Biblioterapeutyczny Biblioteki Śląskiej w szczególności angażuje się w realizację i popularyzację biblioterapii, arteterapii, spotkań o charakterze edukacyjnym i warsztatowym skierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Współpraca z domami pomocy społecznej, warsztatami terapii zajęciowej, szkołami różnego typu przekłada się na realizację licznych projektów i przedsięwzięć, mających na celu poprawę funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych we współczesnej rzeczywistości. W ramach podejmowanych działań przeprowadzono w roku 2016 wspólnie ze Śląskim Stowarzyszeniem Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski i Osobom z Upośledzeniem Umysłowym Szansa projekt Muzyka pod żaglami. Osoby z niepełnosprawnością intelektualną wzięły udział w cyklu warsztatów i wyjazdów inspirowanych kulturą żeglarską. Podopieczni Stowarzyszenia mogli nie tylko zapoznać się ze sztuką wiązania węzłów, ale również uczestniczyć w rejsie jachtem. Cykl spotkań wpłynął zatem nie tylko na rozwój zdolności manualnych uczestników, ale przede wszystkim pozwolił na rozbudzenie ich wyobraźni i pomysłowości, co przełożyło się na umiejętność odzwierciedlania nastrojów i przeżyć. W 2016 roku zorganizowano również już po raz trzeci Wielkanocny Kiermasz Rękodzieła Artystycznego Osób Niepełnosprawnych. W kiermaszu wzięło udział pięć placówek z terenu województwa śląskiego, które prezentowały przedmioty wykonane przez swoich podopiecznych. Promocji twórczości osób niepełnosprawnych towarzyszyły warsztaty artystyczne dla bibliotekarzy z bibliotek samorządowych oraz nauczycieli z województwa śląskiego. Warsztaty prowadzili zarówno pracownicy Biblioteki Śląskiej jak i instruktorzy warsztatów terapii zajęciowej. Dzięki temu promocji twórczości osób niepełnosprawnych towarzyszyła również integracja ze środowiskiem.

Z myślą o owej promocji w Dziale Integracyjno-Biblioterapeutycznym działa tzw. Mała Galeria. Jest to przestrzeń wystawiennicza dla niepełnosprawnych twórców i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. W 2016 roku

zorganizowano 6 ekspozycji. Swoje prace zaprezentowali m.in. uczestnicy Akademii Seniora z Mysłowickiego Ośrodka Kultury, uczestnicy Twórcowni Forma-T oraz podopieczni katowickich organizacji i szkół pracujących z młodzieżą z niepełnosprawnościami. Jak co roku odbył się wernisaż wystawy ceramiki i prac plastycznych uczniów Szkoły Przystosowującej do Pracy przy Zespole Szkół Zawodowych Specjalnych nr 6 w Katowicach. Po raz pierwszy ponadto w przestrzeni wystawienniczej Małej Galerii gościły prace uczniów Zespołu Szkół Specjalnych nr 10 w Katowicach. Warto również dodać, że wzorem ubiegłych lat także i w 2016 roku odwiedzający galerię mogli podziwiać wystawę podsumowującą Regionalny Konkurs Plastyczny MAGIA KOLORÓW. Prace, które się na niej znalazły, zostały stworzone przez osoby niepełnosprawne intelektualnie, będące uczestnikami warsztatów terapii zajęciowej z całego Śląska. Tematyka VIII już edycji została poświęcona sylwetce i twórczości Henryka Sienkiewicza. Każda z kolejnych edycji bowiem nawiązuje do ogólnopolskich obchodów roku zasłużonych Polaków. Przybliżając osobom niepełnosprawnym znane postaci, konkurs i będąca jego podsumowaniem wystawa, zyskuje charakter nie tylko artystyczny, ale i edukacyjny, dając tym samym do wyrównania szans osób niepełnosprawnych w przestrzeni integracji kulturalnej i społecznej.

Dział Integracyjno-Biblioterapeutyczny Biblioteki Śląskiej podejmuje ponadto wiele działań, których odbiorcami są dzieci i młodzież, mianowicie uczniowie szkół podstawowych z oddziałami integracyjnymi, podopieczni Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Chorzowie oraz uczniowie szkoły podstawowej i średniej Ośrodka Terapii Nerwic dla Dzieci i Młodzieży w Orzeszu. Przeprowadzone zajęcia edukacyjne, lekcje biblioteczne i biblioterapeutyczne opierały się na odpowiednio dobranych tekstach literackich mających na celu wspomoczenie młodych słuchaczy w radzeniu sobie w trudnych sytuacjach, nazywaniu uczuć i emocji, a także określaniu pożądanych zachowań społecznych.

Ponadto mając na uwadze promocję czytelnictwa i kształtowanie postaw czytelniczych wśród uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, w Dziale Integracyjno-Biblioterapeutycznym odbył się XXVIII Międzyszkolny Konkurs Pięknego Czytania. Organizatorem konkursu był Zespół Szkół Specjalnych nr 10 w Katowicach, natomiast Biblioteka Śląska była współorganizatorem wydarzenia. W konkursie wzięli udział uczniowie z jedenastu szkół specjalnych z terenu Katowic, Rudy Śląskiej, Chorzowa, Mysłowic i Czeladzi. Ocenie konkursowej podlegała interpretacja wybranych fragmentów ponadczasowego tekstu książki Alana Alexandra Milne'a pt. „Kubuś Puchatek”. Wydarzenie literackie nie tylko zachęcało uczniów szkół specjalnych do zapoznania się z lekturą, ale kształtowało również swoistą odpowiedzialność za słowo a mianowicie właściwe zaprezentowanie tekstu. Jury bowiem oceniało zarówno płynność, odpowiednie akcentowanie znaków przestankowych, jak również interpretację czytanego fragmentu.

Oferta dla seniorów

Dział Integracyjno-Biblioterapeutyczny Biblioteki Śląskiej wychodzi także naprzeciw potrzebie zachowania jak najdłuższej aktywności życiowej i społecznej seniorów. Współczesne społeczeństwo charakteryzujące się wzmożoną dynamiką zmian niejednokrotnie generuje w osobach starszych obawy związane z odsunięciem na margines życia, uzależnieniem od innych i osamotnieniem. By temu zapobiec Dział Integracyjno-Biblioterapeutyczny powołał do życia przestrzeń dla osób 50+. Jest to miejsce spotkań i warsztatów dla seniorów, w którym stale odbywają się m.in. warsztaty komputerowe, językowe, edukacyjne oraz artystyczne. W roku 2016 przeprowadzono w ramach Konwersatorium Biblioteki Śląskiej 310 spotkań, z których skorzystało 2 225 osób. Jedną z cieszących się dużym zainteresowaniem formą działalności dla seniorów są kursy komputerowe. Warsztaty prowadzone w ich ramach są zarówno skierowane do osób, które nigdy nie miały doświadczenia z obsługą komputera jak i dla tych, którzy posiadają już pewne umiejętności a chcieliby poszerzać swoją wiedzę. Zorganizowano bowiem również warsztaty obsługi tabletów a także zapoznano osoby biorące udział w spotkaniach z platformą IBUK. Oprócz warsztatów komputerowych w roku sprawozdawczym przeprowadzono 29 spotkań edukacyjnych. Prelekcje miały na celu m.in. przybliżenie słuchaczom sylwetek wybitnych ludzi nauki, kultury i polityki, a także ukazanie historii przedmiotów i wynalazków kształtujących zarówno kulturę jak i życie codzienne. Spotkania zamykały się w stałych cyklach, będących odpowiedzią na potrzeby i oczekiwania słuchaczy, mianowicie: Wielkie miasta świata, Nieznane oblicza, Wojenne ścieżki, Słynne księgi. Mając na uwadze także wspomaganie sprawności manualnej, a zarazem rozbudzanie wyobraźni seniorów w 2016 odbyło się 20 warsztatów o charakterze artystycznym. Warto dodać, że prócz oddaniu się twórczości artystycznej osoby starsze mogły każdorazowo zapoznać się na warsztatach z publikacjami ze zbiorów Biblioteki Śląskiej traktującymi o wybranych dziedzinach sztuki.

Odbiorcami prowadzonych przez Dział Integracyjno-Biblioterapeutyczny spotkań i warsztatów o charakterze kulturalno-oświatowym w okresie sprawozdawczym były także osoby osadzone w Areszcie Śledczym w Katowicach. Jedną z odsłon działalności był w 2016 roku cykl prezentacji Spotkania ze sztuką oraz cykl spotkań edukacyjnych zrealizowanych w ramach Akademii Kultury. Bibliotekarze przybliżyli słuchaczom m.in. życie wybitnych odkrywców, ludzi kultury i polityki. Jedno ze spotkań dotyczyło m.in. podróży Krzysztofa Kolumba. Działania tego typu przekładają się bezpośrednio na podniesienie poziomu wiedzy i rozwój zainteresowań potrzebnych do właściwego funkcjonowania osób osadzonych po powrocie do społeczeństwa. Ponadto przeprowadzono dyskusje i prelekcje w ramach Dyskusyjnego Klubu Książki, projektu Instytutu Książki mającego na celu promocję czytelnictwa. Problemy poruszane w książkach prowokowały klubowiczów do rozmów, które nie tylko były wyrazem indywidualnej opinii po lekturze danego tekstu, ale przede wszystkim pozwalały na uzewnętrznienie własnych, często skrywanych emocji. Spotkania z książką stanowiły

zatem swoistą ucieczkę od codziennej rzeczywistości.

